

جب کتب خانہ سی

عدد ۲

کُور

معری : ش . سامی

معارف نظارت جلیہ سنک رخصتیلہ طبع اولندی

استانبول

(مهران) مطبعہ سی — باب عالی جادہ سندہ نومرو ۲۸

۱۲۹۶

صاحب کتبخانه : مهران

تکرار طبعی دخی صاحب کتبخانه به طائدور.

T.B.M.M

OGC :
YER : 73-1-10
TIL :
CLT :
KOM :
KOP :
DEM : 73-1-1050

KÜTÜPHANESİ

كوك

۱

كوك نەدر ؟

بور سالەنك نەدن بخت ابدە جگنى سويلك اقتضا
ايتمز ؛ غموانى مېنى عليهنى كوسترمكه كافىدر .
اوت ، بور سالەنك مېحوث غمى كوكدر ؛ لكن كوك
نەدر ؟

بوسؤال مناسبتىز دكلىدر ؟ طالده كوك نەدىك
اولدىغنى بىلەجك آدم وارمىدر ؟ دىه جكسكز ؛ انسان
- كندىسك ياپدىغى - بنالردن ، سوقاقلردن چىقوب ،
- طبيعتك كندىسنى براقش اولدىغى - برقىردە
بولدىغى حالده ، اطرافنه ، اوستنه ، آلتنه ، صاغنه ،
صولنه ، اوكنه ، آرقەسنە بر كوز كزديررسە ، ايىكى
شى كورور : برى - طور اقدن ، صودن ، اوو وەدن ،

نېه دن ، طاغدن ، قيادن عبارت ، اغاچلر ، اوتلر ،
چيچكلرله ، چايلر ، كوللرله مزين - واسع برطبق
كې اياقلىرىنك آلتمده اوزانان ير ؛ ديكرى - نه دن
عبارت اولديغى معلوم دكلسه ده ، مائى چينه دن
ياخود زمرد دن كې كورينن ، آلتون دن چيويلرله
مخلمش ، و ، برى آلتون دن برى كومش دن ، ايكي مداليه
ايله تزئين اولمش - واسع بر قباق وقبه كې اويرك
اوزرنده طوران كوكدر .

خير ، ديرم ، كوك او دكلدر ؛ كوك جناب
خلاقك ياراتديغى كافه اجسامى جامع كنارسىز ،
صوكسىز ، نهايتسىز بر مسافه در . - يابر ؟ ير
يوقيدر ؟ ذيرسكر ؛ - ير كوكك جامع اولديغى
حسابسىز اجسامك ايچنده برجز ، لايىجزا بيله اوله ميه .
جق قدر كوچك بر ذره در ، ديرم .

بشيكك ايچنده اولديغى حالده ، آچيق بر بره
براقيلان چوجق كوزلرني آچوب ، اطرافنه بر نظر
كزديرسه ، نه كوره جك ؟ اول ، افقك ياربىنى
احاطه ايتش نصف دائره شكلنده واسع بر لوحه ؛ كه

بشیکنک باش طرفنده کی تخته سیدر ؛ ثانیاً شرقدن
 غربه قدر علایم سما و یا خود ز خلك خلقه سی شکلنده
 اوزامش بردائره ، که اوده چو جفک یوزی اوزرینه
 تصادف ایدن بشیکک نیم دائره شکلنده کی پروازیدر .
 چو جق نطق وادرا که مالک اولوب ده ، کندیسنه
 کائناتک نهدن عبارت بولدیغی صوراسه ، هیچ شبهه
 یوق که ، بز کائناتی بر و کو که تقسیم ایتدیگمز کبی ،
 اوده - بری بشیک ، و بری بشیکک غیری اولق
 اوزره - ایکی یه تقسیم ایده جک ، و بشیکنی کافه کائناته
 معادل ، و بلکه کائناتک بشیکدن غیری اولان قسمندن
 یوک عد ایده رک ، اویله جواب ویره جکدر .

ایشته ، چو جفک کائناته مساوی عد ایده ییله جکی
 بشیک کره ارضه نسبه هیچ برشی اولدیغی ، و کره
 ارض دنیلدیکی وقت بشیکده داخل اولدیغی کبی ،
 نوع بشرک بشیکی مقامنده اولان کره ارض یعنی
 یرده کو که نسبه برشی دکادر ، و کوک دنیلدیکی
 وقت ، یرده بونک مماسی ایچنه داخلدر .

كوك حقنדה اسكيلرك فكري

—

نوع بشر طفوليت حالنده ايكن ، كوكى افقك
اطرافنده كى طاغلرك اوزرينه قونلش ، آلتوندىن
چيويىلرله مېخلنمش مائى بر قبه يلىردى . انجق
يلدىرم ، شيشك و كوك كورلىسى كې كندىلرېنى بر
خوف ودهشته دوشورن احوال طبعيه يى ، وحيرتلىر-
نى موجب اولان علام سمانك ظهورىنى ، روزكا-
رك اسمىنى ، قار و باغور ياغمىنى و سائر بويله وقو-
طائى ده كوكدن كلير ظن ايتدكلرندن ، و كوشله آى
ويلدىزلرك طلوع و غروبى كې غريب شيلر كور-
دكلرندن ، هم كوكدن قورقغه ، هم كوكه عبادت
ايتمكه ، هم الهلرېنىك ، هم جنلرك كوكده اقامت
ايتدىكنه ايتانمغه ، كرك دعا و كرك شكايىتلرېنى -
يوزلرېنى و اللرېنى كوكه طوغرى قالديره رق - عرض
ايتمكه باشلامشلىردى .

يونانيلرك اساطيرينه بر عطف نظر اولنورسه ،
 اسكيلرك - كوكدن اولان قورقورلى و كوكه اولان
 عبادتلىله برابر - كوكه بك كوچك و حفير نظريه
 باقش اولدقلى اكلاشيلير. كوكده فرض ايتدقلى
 آلهه نك محل اجتماع و مشورتى اولمق اوزره ، تسالياده كى
 ليموس طاغنى تخصيص ايتشاردى ! كوكدن طرد اولنان
 براله ايتاليانك بر كوشه سنده حكم سورمكده اولان
 برقراله مراجعت ، و جنلردن قاچان آلهه نك كافه سى
 مصره كيدوب ، اختفا ايدوردى ! ديمك كه كوك
 اسكى يونانيلرك عنندنه برقدرده كنش اولمبوب ،
 ايتاليا و بامصر قدر برشى ايمش !

اسكيلرك كوشه ، آبه ، سياره لره و ثابت يلديزلرك
 بعضيسنه عبادت ايتلى بو اجرامه يسوك نظرله
 باقدقلىلرندن ايلرى كلبوردى ؛ كوشه طاپندقلى
 كى ، برطاغه ، برقبابه ، براغاجه ، براينكه ده طاه
 پينيرلدى . كوش نظرلنده برىك طبغندن يسوك
 دكليدى . حتى يونانده علوم رياضي و هيئت خيلى
 ترقى ايتدكدن صكره بيله ، كوشك موره شبه جزيره سى

قدر اولديغنى سويلكه جسارت ايدن برىسى عومك
استهزاسنى و بلكه نغرتنى قزانمشيدى .

ابتدا كالدانيلر باديه لرده دوه لك اوزرندە - كو -

ندوزك حرارتنى چكهمك ايچون - كيجه وقتى سيا -

حت ايدركن ، وياخود كوزلرني كوكه ديكه رك ،

ياتاركن ، كوكده كي يلدزلردن بعضيسنك كوندن

كونه يردكيشدير دكلريني كوره رك ، يلدزلرك سيار

وثابته منقسم اولدقلريني آكلاديلر ، وطلوع وغروبه

دائر يك محدود برطاق معلومات حاصل ايدە يلديلر .

لكن كوكده كوردكارى غرايى جناب خلاقك

غظمتنه حل ايدە جك يردە ، بالعكس احوال مائيه يي

انسائلرك احوال و منافعه خادە عدايتك ، و برحسو -

فدن ، بر كسوفدن ، بر قويروقلى يلدزلر ظهورندن

بر حكمدارك وفاتى ، بر محاربە وقوعى كې شيلر

استخراج ايتك ، وهر كسك بخت و طالع و حبات

و مائى كويا كوكده كي يلدزلرك حركاندن آكلامق

فائله سنه دوشيه رك ، اساسن بر « علم نجوم »

تولدينه سبب و ير مشلردر . بو اعتقاد باطل او وقتدن

امم واقوامك ذهندن ابريله ميوب ، حالا بوكون
نجومدن احكام استخراج ايتك ادعاسيله ساده دلاقي
آلداتير دساسلار بولنيور !

آلتوندن بر چيونيك باشي ويا بر قنديل كي كورينين
يلديزلردن اكثريسي - اوزرنده ساكن بولنديغمز -
كره ارضك بر قاچ ، بر قاچ يوز ، بر قاچ بيك ، وبعضيسي
بر قاچ مليون مثلي نسبتنده بر جسامنده اولدقلى حالده ،
وهر برينك وضعيت وحركتي قدرت ازليه ربانيه يديله
چيرلمش لايتغير بر قانون طبيعي به مربوط اولديغي
حالده ، جناب خلاقك اويله جسم بر مخلوقنى بر انسانك
كيفنه خادم عدايتك نه بيوك كفر ، نه بيوك شر كدر !

۳

كوك حقنده افكار اسلاميه

قرآن كريمده هيچ بر بحثنده فقه مغاير برشي و
لنمديغي كي ، كوك حقنده ده فن ايله تكذيب اولنه جق
برشي بولمقدن ماعدا ، ارض وسمواتده مائل

اولانلر ایچون پک چوق آیات بولندیغی سوره لک
اکثرینسده دفعاتله مذکور اولوب ، قرآن کَریم
انسانلری ، ارض و سماءک خفایا واسرارینی کشف
ایدوب ، آکلامغه تشویق ایدیور . « سبع سموات »
یورلمسی ایه ، کره ارضه نسبه آیی و کونش ایه
- کوزله کورینن - بش سیاره نلک بولندقلری محلاردن
کچمک اوزره ، تصور اولنه جق خطوط موهومه دن
عبارت برامر اعتباریدر .

قرآن کریمک فاتحه سنک تابتداسنده کی « رب
العالمین » تعبیر جلیلنده کوک حقنده اووقت هیئت
ونجوم علماسنکده مجهولی بولنش اولان برحقیت
کوریلور ، که اوده « عالم » دینایوبده ، « عالمین »
یورلمسنک حکمتیدر . بعض مفسرین بونی تاویلله
قالقیشوب ، قرآن کریمده جمع صیغه سیاه بیان یوریلان
وبرقاج بیکن عبارت بولندقلری حضرت پیغمبر
طرفدن خبرویریلن طالمرک بعضیسنی جنلره ، پزیزله
تخصیص ایتک ایشتملر سده ، کشفیات جدیده
مفسرینک تاویلاتنی تخطیه ایه ، آیت کریمه نلک

معنای حقیقیستی تصدیق ، و حکمتی اظهار ایتشدر .
 قیامت حقنده کی آیات کریمه نك مأل ده - كائناتك
 خلقت وزوالی حقنده کی - کشفیات جدیده فیه به
 پك یقیندر .

حضرت فخر کائنات « کل منجم کذاب » و « لا یعلم
 الغیب الا الله » پیور مغله ، بین الاقوام مشهور اولان رمل
 و نجومی شدیداً جرح و تنکدیب ، و حتی او غلی
 حضرت ابراهیم و فائنده وقوع بولان - سوفی
 بو وقعه به اشارت عذابك ایستینلره بویله وقوعات سما -
 ویه نك بر حکمت و سببه مبنی اولوب ، احوال بشریه
 ابله مناسبتلری اولمدیغنی بیان پیور هرق ، اهل اسلامی
 بویله اعتقادات باطله دن شدیداً منع ایتشدر در .

ایشته ، دین اسلامك كوك حقنده حقیقته مغایر
 بر شی امر ایتیموب ، بالعکس ارباب عقل و ادراکی
 ارض و سماده جناب خلاقك عظمتنه دلالت ایده جك
 آثار و اسرارك کشف و تخریسه مکلف ایتسی هیئت
 و نجوم فنلرینك ترقیسنه بول آچه رق ، ملت اسلام
 میه نك معرفت السماده و اونك مقصده سی اولان علوم

رياضيه ده هرفسندن زياده ايلر يئلر يني موجب اولمش
در (*) .

انجق شوراسني ده كتم ايتميلم ، كه بر طرفسندن
علمای اسلام فتون رياضيه و طبيعیه ي بلغا مابلغ
ايلر يئله رك ، دين اسلامك امری اوزره اسرار
كاشانه واقف اولمقده اولدقلى حالده ، بر طرفسندن ده
- علوم و فتونندن بيهره اولوب ، افسانه پردازلقه
مؤلف اولق ايستين - بر طاقم جاهلار هند و ايران
ومصر ك بعض اعتقادات باطله قديمه زيني طويللا-
يوب ، و بو ترهاتلريني تروپچ ايچون ، موضوع
حديثلر بيله اويدورمغه جسارت ايدوب ، كتابلر
بازهرق ، وحتى مشرك و بتپرستلر ك بويله زعمياتي
تفسيرلره بيله درج ايدهر ك ، اهل اسلامك - علم
وفندن و حكمت اسلاميه دن بيخبر اولان - بعض ساده
دلانك افكار يني زهرلش ؛ وحتى حضرت پيغمبرك

(*) « مدنيت اسلاميه » عنوانلى اثر عاجزانه مه

مراجعت بيوريله .

منع و « كذب » ايله ذم بيوردقلري رمل ونجومك
 ييله بين الاسلام انتشارينه خدمت ايتشردر .
 مؤخرأ بين الاسلام فنون وعلوم تدني به يوز
 طوتوب ، فن كيتابلى « اوقويانلى چيلديرتير ! »
 تهمتيله اتهام اولتهرق ، كنهخانهل كوشه لنده توزل
 آكنده قالمغه باشلاينجه ، ترهات مجموعه لى فرصت
 بولوب ، امم اسلاميه بيننده افكار عموميه يى بر درجه -
 ده تغليب ايتشردر ، كه بو ~~كونكى~~ كونده قرآن
 كريمده ائما ، وعادتا تحريسي امر بي-وريلان اسرار
 واحوال حقيقه تماميه دن بحث ايتك كفر عد او -
 ثوب ، « اللهمك ايشلرينه قاريشمق اولماز » دنيليور -
 ده ، طرف رسول اللهدن قطعيا ممنوع اولان رمل
 ونجومه تبع ايتك دين اسلامه موافق زعم اولنيور !
 لكن بر دين حقيقت حضورنده بالكز امر
 ايتديكى شيلردن مسؤل اولوب ، - او دينه تابع
 اولدقلرى حالده ، دينك او امر ونواهي سنى بيلينرك
 قبول ايتدكلرى - اهل شركك اعتقادات باطله
 وزعيمانندن مسؤل اولماز . كوكلك زمر ددن ،

یا قوتدن اولسی ، درت فیلك آرقه سی اوزرینه
 طورمی ، بریلانك کوکلری احاطه ایتمش اولسی
 کبی برطاقم ترهات اهل اسلامك بعض کتابلرنده
 بولنیورسه ده ، بونلرك هند ، ایران و یونان قدیم مشر
 کلرینك اعتقاد اتندن اولدیغی بواصمك تاریخ قدیلمرینه
 واساطیرینه آشنا اولانلرجه معلومدر . بویله اعتقادات
 دین اسلام طرفندن امر اولنق شوپله طور سسون ،
 کفر و شرک آناری صفتیله قطعیا منتهی اولدقلری
 حالده ، مجرد جهلك دلاتیله کتب اسلامیه به سوق
 و درج اولمشدر .

۴

کوک اسرار و حقیقتنی آرامق کفری می ایجاب ،
 بوقسه ایمانی می تزید ایدر ؟

یوقاریده ذکر اولنان صورتله ؛ یعنی جهالت
 مائفه سیله اوپله برطاقم افکار باطله ائم اسلامیه

عوامتك اذهابی طولیدردقن صکره ، کوکک احوالی
 حقیقه سندن بحث ایتک کفر عد اولتوب ، « اللهک
 ایشلرینه قولک عقلی ایررمی ؟ » دینلکه ، وقطعیاً
 ممنوع اولان رمل و نجوم یعنی اجرام سماویهدن
 انسانلره متعلق احکام چیقارمق فکر باطلی و کوکک
 احوالنه دائر مشرکلردن مأخوذ بر طاقم اعتقادات
 غریبه - حاشا - مقتضیات اسلامیه دن عد اولمغه
 باشلادی . حالا بو کونده بویله افکار باطله نلک
 اذهان عمومیه دن آریله مامقده اولدییی مع التأسف
 کورلمکده در .

جناب خلاق کائناتی ، محضاً کندی ذاتلرینی
 آکلانمق ویلیدیرمک ایچسون ، خلق ایتدیکنی بیان
 یوردییی حالده ، صنع ربانینک ، ممکن اولدیغی
 فرنبده ، کنه و حقیقتی آکلانمغه چالیشمق اراده
 اللهه توفیق حرکت ایتک دکلیدر ؟ قول اللهه
 آکلاشلدیغی اوزره ، جناب حقک وجود و عظمتی
 مخلوقاتنک دلائبله آکلاشبله ببله جکی حالده ، خلاق
 ازلک کلیات آناری اولان کوکک احوال حقیقه سنی

آریوب ، بولق می ، یوقسه - اوزرنده بولندیغمز
 کره ارضک - برقاچ ملیون مثلی نسبتنده اولان
 جسم مصنوعات الهیهی برر قنبدیل قدر عد
 اتمک می کفردر ؟ بو ایکی شقک هانکیسی قدرت
 الهیهی تنزیل وتصغیر ، وهانکیسی ترفیع وتنکیر
 ایدر ؟ کوکلرک یعنی کوکده کی اجرامک - قرآن کر-
 یمده صراحة مذکور اولدیغی اوزره - عمادسز
 ومعلق اولسی می ، یوقسه قنادلی ملکلر ، فیلر ،
 بالیقلر ، قایلومبغلر اوزرینه یوکلنش اولسی می قدرت
 الهیهی دهاابی کوسرر ؟ دوشونلسون !

جناب حقک ایشلرینه انسانک عقلی ایرمزده ،
 خطاده بولنه بیلیر ، دنیلیرسه ، بوسوزده مجروحدر ؛
 انسان جناب حقک یالکز ایشلرینی دکل ، بلکه ذاتی
 بیله بیلکله مأمورددر ؛ وذاتی ایجه آکلامق ایچونده
 ایشلرینی بیلک اقتضا ایدر . واقعا ، اسرار خلقته انسا-
 نک ذهنی تمامیه ایرمدیکی فنده تسلیم ایدیور ؛ انجق
 فنک کشف ایده بیلدیکی ، کوزک کوره بیلدیکی ، وعقل
 انسانک فهم ایده بیلدیکی شیلری او کړندکدن صکره ،

اونه سنه واريله ميوب ، پووله و حيرته ظالنير ، كه بودي
 قدرت الهيه نك عظمتني كوسترير ؛ يوقسه كشف
 و اثبات اولمش و عادتا كوزله كورلمش اولان شيلري
 او كرنمك ايستمه مك عادتا خلاق كاشانك عظمتنه دلالت
 ايدن مخلوقاتك بيوكلكني انكار ايتك ديمكدر ، كه
 بوده كفري منتبح اولور .

خصوصيله كه مثلا كره ارضك كندى محورى
 اوزرينه و كونشك اطرافنه دورايتديكنه قائل اولمغي
 كفر عدايده رك ، « اللهك ايشلرينه انسانك عقلى
 ايرمز » دينلر ، كره ارضك بر باليق اوزرينه محمول
 اولديغنه اينانقلري ، و قدرت الهيه يي بر باليغك
 قوتنه محتاج كوستره جك قدر تضعيف ايتك كي
 بر خطاي مشركانده ده بولندقلري وقت ، بو سوزى
 نيجون خاطرلرينه كتير ميورل ؟ قويروقلى يلديزك
 فصل شي اولديغنه ، وزه دن كلوب ، زه به كيتديكنه
 انسانك عقلى ايرمزده ، اويلديزك ظهورندن احكام
 چيقارمغه فصل اير يور ؟ حالبوكه اويلديزك نه دن
 عبارت اولديغني كوزله ، و يا دورينله كوره رك ،

شکزدن ، ضیاسندن و سائر احوالندن استدلال
ایده رک ، آکلامق ممکندر ؛ اوندن احکام چیقارمق
ایچون ایسه الده هیچ بر دلیل یوقدر . حالبوکه یلدیز -
لردن احکام چیارمق متعدد احادیث صحیحہ نبویه
ایله منع ، ویرده کوکده کی آیات الهی آکلا یوب ،
هبرت آلمق متعدد آیات کریمه ایله امر یورلمشدر !

الحاصل ، کوکک احوال و ماهیتنی و خلقنک
اسرارینی آکلامق ایچون ، صرف ذهن ایتک ،
وکشف اولنش اولان حقیقتلری اوکرنوب ، ارباب
فن و حکمتک بو بابده تجارب کثیره دن صکره بیان
ابتدکلری مطالعات و افکاری ده بیلک کفر اولدقدن
ماعدا ، معرفه الله خدمت ابتد یکیمچون ، منمات ایما -
ندندر ، دیه یلیرز . اهل اسلام ییننده بو فنی کفر عد
ایده جک آدم لر وارسه ، اونلرده دین اسلامک کنه
و حقیقت و حکمتنه واقف اولمایانلردر .

کوک حقنده کشفیات جدیدہ

—

یوقاریده دیدیکمز کبی ، ینہ تکرار ایدرز ، که
کوک بالجمله مخلوقاتنی ، کافه کائناتی ، بتون اجرام
سمایه بی جامع بر ساحه نامتناهیہ — ودها طو-
غریسی — غیر محدودده در .

بو ساحه غیر محدوده حدسز ، حسابسز ،
— ودها طوغریسی عددی بزجه مجهول و بزم
بیلدیکمز رقلرله تحریر واقاده سی محال — اجرام سما-
ویه ایله مملودر .

بو اجرام سمایه دن بعضیسنک ثابت و بعضیسنک
سیار اولدیغنی اسکیدن بری معلوم اولوب ، یونان
ومؤخرأ اسلام علماسی سیاراتک و کونش و آی و کره
ارضک حرکات و احوالنه دائر خیلی کشفیاتہ دسترس
اوله بیاشارسدهده ، اساسده خطاری وار ایدی . بر
قایقه دکیز قییسینده کزن آدم ساحل یورور ظن

ابتدیی کی ، اسکی وقت ہیئت و نجوم علمی ده
 بو کورنیشسه آدانه رق ، کواک بتون ثابت یلدرز-
 لیه برابر ارضک اطرافنه دوندیکنه ، و بوندن ماعدا
 سیاره لاه کونشک آریجه بر حرکتلری ده اولدیغنه
 ذاهب اولمشلردی .

واقعا، سیاراتک حرکت مخصوصه لینی بر درجه به
 قدر اکلامشلردیسه ده ، کواک دیدیکمز بوساحه
 نامتناهیته نک حدسز حسابسز اجرامیه برابر ارضه
 تابع اولوب ، یکر می درت ساعتده بر کره مسکنزی
 طواف ایتنک محال اوله جغنی دوشونه مه مشلردی . او-
 نه کی سیاره لک کونشک اطرافنه دوندکاری - بر مدت
 کواکه دقتلی باقغله - آ کلاشیله پیله جکندن ، کره
 ارضی کائاته مرکز اتخاذ ایتکدن ایسه ، آرقداشلی
 اولان سیارات صره سنه قومق ، و او حالده کواک
 دکل ، بلکه کره ارضک دوندیکنی ، و کونشک بزی
 طواف ابتدیک دکل ، بلکه بزم کونشی طواف
 ابتدیکمز آ کلامق پک مشکل دکلدیسه ده ، اصل
 متقدمینک بو خطاده ثابتقدم قالمسنی موجب اولان شی

اجرام سماويه نك جسامتنى وكره ارضك اولره
نسبتنى بيلمه ملريدر .

كوكك احوال حقيقه سنى واجرام سماويه نك
جسامت وحركتنى وساثر حاللرنى كشف ايتك
شرفى اوروپا مدنيتنه نصيب ايمش . بوندن ايكي
بحق عصر اول ايتالياده (غاليله) و آلمان ياده (كپلر)
ظهور ايدهرلك ، كشفيات جديده سماويه نك اساسى
اولان كونشك ثبوتيله كره ارضك ، سيارات ساثره
ايله برابر ، اونك اطرافنه وكندى محورلى اوزر ينه
حركتنى اثبات ايتديلر .

ايسته ، اوكوندن اعتباراً كشفيات سماويه ايچون
بردور جديد و بر طريق واسع آچيله رق ، دور بين
وخرده يذللرده علوم رياضيه وطبيعيه ايله برابر
ترقى ايتدجكه ، نوتون ، هرشل ، اشنايدر ، قانت ،
استرووكي علامه لر ، دور بين اللرنده اولديغى
حالده ، صان كه كوكلر ايچننده يلديزدن يلدوزه
سياحت ايدهرلك ، نيجه حقيقتلرك كشفيله ، اذهان
بشرى تنوير ايتملردير !

بو کونکی کونده اجرام سماویہ نك جسامتلی ،
 بعد مسافه لری و دور و حرکتلری نك مدتی درهمه ،
 دقیقه سنه و ارنجه به قدر حساب اولمشدر !
 فقط هیهات ! کشف اولنان شیلر کشف اولنه .
 میانلره ، کوریلن شیلر کورلمسی محال اولانلره
 نظراً بحر محیطده بر قطره نسبتنده در . بونکله
 برابر بزه یقین اولان اجرامک احوالی فوق
 العاده بر اطراد وانتظامده کوردیکمزدن ، واوزاق
 اولانلرده کوره یلیدی کمز حاللری بونلرک حالنه
 یکزدیکندن ، اوللری ده بونلره قیاس ایدهرک ، یقیناً
 دکلسه ده ، اغلب احتمال اوزره ، اولنرک احوالی ده
 یلیدی کمزی ادعا ایده یلیرز .

۶

کوک بیوکلکی

بو کشفیات جدیده قدرت الهیه نك عظمتی فعلاً

اثبات ابدوب ، آچیقدن کوسترمکله ، عقل بشری
بروله وحیرته طائیره رق ، ظنات سابقه سندن
طولابی ده محجوبیتنی موجب اولمشد .

دونه کلنجه به قدر کندی کائاتک اکیلی ، وساکن
بولندیغی ارضی کافه کائاتک مرکز و مقتداسی بیلن
انسان بوکون نه کورور ؟ او قدر واسع کوردیکی
کره ارض یوزه قیباقرانیاه برابر کونشه تابع اولوب ،
جمله سی ، سمعه بولنان مولوی درویشلری کبی ،
کندی محورلی اوزرینه دونمکله برابر ، کونشک
اطرافنه طولاشوب ، طور یورمش ؛ دونه کلنجه به
قدر کائاتک حکمداری عد اولنان بو کره ارضک
کائاتده دکل ، داخل بولندیغی بو سیاره لر مجلسنده
یله پک آزامیتی واریمش ؛ چونکه اوقاجق برقندیل
کبی کوردیکمز مشتری سیاره سی بونک یک درنیوز ،
زخل بدی یوز ، و کوزله کوره مبه جکمز قدر اوفق
اولان (اورانوس) ونپتوندن بریسی سکسان بدی
ودیکری یش بدی مثلی نسبتنده ایمش ! موره نیم
جزیره سی قدر اولسی چوق کورینن کونش ایسه

بوقوجه كره ارضك برمليون درتيوز شوقدر بيك
مثلي قدر بيوكدر !

كره ارضك بو كوچكلكني كورمكسدن جانمز
صيفيليورسهده ، هيچ اولمازسه ، تابع اولديغمز كو -
نشك و آرقداشلامزدن مشري وزخلاك بيوكلكيله
اقتنار ايده بيليرز ، ديه جكسكز ، اوله مي ؟ آيسز
و بلوطسز بر كچهده باشكزي قالدوروب ، كوكه
باقديغكزه ، آلتوندن چيوي باشري كي كورديككز ،
ومناره له آصيلان قنديلردن بيه كوچك كورينن
اويكلرله يلديزلك هربري بزم كونش كي ، و بلكه
اكتريسي بزم كونشدن چوق دها بيوكدر ؛ اولردن -
ده هربرينك بزم ارضلر ، مشريلر ، زخلار كي متعدد
سياره لري واردر !

سمانك اورته سنده بلوط كي اوزون برشي كور -
ميورميسكز ؟ او صمان اوغريسيدر ، ديه جكسكز ؛
خير ، بيجاره به افترا ايتشلردر ، صمان اوغريسيسي
دكلدر ، صمان اوغريلغنه تنزل ايتيه جك قدر بيوكدر ؛
نونون وهرشلك كوزيله ، و هيچ اولمازسه اونلك

كوزلكيله باقرسه كز ، او صمان او غریسی دیوب ،
 كچدیكمز بلوطجفرك ملیسونلرله یلدیزلردن عبارت
 اولدیغنی کورورسكز . بر یغین بغدایه اوزاقدن باقد-
 یغكزده ، نصل دانه لری فرق ایده میوب ، هپسینی بر
 بارچه کبی کورورسه كز ، بو یلدیزلری ده ، پك او-
 زاق اولدقلرندن ، هپسینی برلكده اوپله بلوط کبی
 کورورسكز . بو یلدیزلری پك اوفقدر ، ظن ایتیک .
 هر بری اشاغی یوقاری بزم کونش قدر اوله جفنده ،
 وهر برینك متعدد سیاره لری بولنه جفنده شبهه ایتیک ؛
 بربرینه پك صیقده ظن ایتیک ، بزم کونشله کور-
 دیكمز ثابت یلدیزلرك آره سنده نه قدر مسافه
 وار ایسه ، اونلركده بری برندن همان اوقدر
 اوزاق اوله جفنده شبهه كز اولمسون ؛ بالکز بزه
 اولان بعدلری دها زیاده اولدیغندن ، اوزاق بولنان
 جسملر کوچك کورندیکی کبی ، مسافه لرده قیسه
 کورینوب ، بربرلندن اوقدر اوزاق اولان یلدیزلری ،
 بر جسم ظن اولنه جق قدر ، بربرینه یغین کورینیور .
 بالکز کوزكرك کوره جکیلر قناعت ایتیموب ،

مکمل بر دورینه باقرسه کن ، کوزله کوردیکزن
بلدیزلک دها بر قاج یوز مثلنی کوره جکسکن .

بلدیزلک بو کثرت و عظمتنی کورنجه ، بزم دا-
ثره نك یعنی کونشله کره ارض و دیگر سیاراتک ،
طاله یعنی کوستر دیکزن بلدیزلر مجموعنه نسبه ، بر
ذره اولدیغنی آکلار ، و کونشک ، مشرینک ، زخلک
یوکلکیله ده اقتضار ایده مزسکن ، فقط دائره کرک
منسوب بولندیغنی بو طالمک وسعت و عظمتیه اقتضار
ایده یلیرسکن ، دکلی ؟

ایده یلیرسکن ، لکن ابتدا لطفاً تونون و باهرشه
رجا ایدوب ، دورینلرینی آلهرق ، کوک اطرافنه
دقتله بر کوز کزدیرکن ؛ نه کوره جکسکن ؟ کوک
اوتنه سنده بریسنده آوج قدر - اشکال مختلفه ده - بر
طاقم بلوطجغزل ؛ سز بو بلوطجغزله اهمیت و برمز-
سکن ، دورینسز کوره پیله ایدیکز ، شبهه یوق که
اونلری ده صمان اوغریلغنی و یا اوت خرسز لقیله
اتهام ایده جکدیکز . الله کوستر مسین ! شمدی به قدر
اونلردن بش پیک قدر صابمشار ، و کیندکجه دها

بشقه لینی کشف ایتکده درلر ؛ اکر ، دیدیکمز کبی ،
صمان او غریلری اوله ایدی ، دنیاده صمان قالمزدی
او کوچوچک بلوطلرک هربری بزم عالم کبی
بر عالمدر ؛ هر برنده ملیونلرله کونشله ، وهر برکو-
نشرینک متعدد سیاره لری ، وهر سیاره سنک حدسنز ،
حسابسنز جانلی مخلوقاتی واردر !

ولکه کبی کوکده بیکلرله کوردیکمز کوچوچک
بلوطلرک هربری بزم عالم قدر بیوک برعالمدر ، وبلکه
بعضیسی بزم عالمده بیوکدر !

ایشته ، قرآن کریمده جمع صیفه سیاه یاد بیو-
ریلان عالم بر بلوطلرلر ، که شمعی به قدر بش
بیک قدری کوریه بیلش ایسه ده ، کوزمزنک دوربین
واسطه سیاه بیه بیتشه میه جکی اوزاقلقده ده بر قاج
ویا بر قاج بیک مثلی بولنیه جفی نه دن معلوم اوله ییلیر ؟
بز او بش بیک عالمک هربرینی دور بین واسطه سیاه
او قاج بر بلوط صورتنده کوردیکمز کبی ، اوطا-
لمرده کی کونشله - یعنی ثابت ییلدیزله - تابع
بولنان سیاره لرده کی مخلوقات ، بزم کوزلرمزدن ده

كسكين كوزلى وارسه ، وياخود اونلرده ده برضا -
 ليله ، بر نوتون ، بر هرشل ظهور ايدوب ، مكمل
 دورينلر ايجاد ايتلرسه ، هيچ شبهه يوق كه اونلرده
 بزم عالمي ، يعنى بزي كوشلرمز ، سياره لرمز ،
 نابتلرمز ، صمان اوغريسى ديديكمز مليونلرجه اجرا
 ممزله برابر بتون هيتمزى بردن اويله اوفاجق بر بلوط
 كبي كوربورل ؛ و كوزلى بزم كوزلردن كسكين
 اولمازسه ، دورينلرى ده يوقسه ، بزم يوقوجه
 عالم اونلرك كوز بنه اصلا ايليشه ميه چك قدر كوچك
 اولور !

كوك ديديكمز بو مجموعه مخلوقاتك يوكلكندن
 خالقك يوكلكنى آكلاملى !

۷

مسافه - مدت

يوقارنده بيان ايتديكمز احوالدين آكلاشيلير ، كه

کوک دیدیکمز بوساحه نامتاهیه عالم دنیلن بیکارله
اجرام سماویه یغینلریله تزیین اولمشدر .

بو تعریف اوقویانلری مسافه ومدتی دوشونمکه
مجبور ایدر . بوساحه نامتاهیه نره به قدر ممتد
اولور ؟ دوشونه یلدیكك محله قدر کیدر، جواپله ده
قناعت اولماز، «یا اوتده نه وار ؟» سؤالی در حال
خاطره کلیر . نهایتی یوق بر مسافه ! ایشته ، عقل
بشره صیغیه جق برشی ! محدوددر، بر درجه به قدر
کیدوب، طورور، دیرسهك، «یا اوته سی نه در، اوتده
نه وار ؟» ملاحظه سی ذهنزه عودت ایتکه حاضر در .
کوک دیدیکمز بوساحه نره به قدر ممتد اولور ؟ ایچنده کی
عالمك عدد ومقداری نه در ؟ نره دن باشلاپور ؛
نره ده یتیور ؟ باشلادیغی ، ویتدیکی خطك اوته سی
نه در ؟ بوسؤالر بیچاره انسانك ذهننه هجوم ایدوب،
جواب ویرمکه اجبار وتضیق ایدرلر؛ انسان فنه
مراجعت ایدر؛ لکن هیات ! فن ده کندیسنه بو
بابده بر جواب اوکرته مز .

رشی که آزالوب چوزالق، ویوپوپ کوچمك

كوك

قبول ايدر، اوشينك محدود اولسي، بر كناري، بر
 صوكي بولمسي ضروريدر. بز عالمزك حسابسىز
 اجرامى پيننده كى مسافهك محدود اولديغنى پيايورز،
 و عالمزله سائر عالمزك آره سنده كى مسافهكده محدود
 اوله جفنى آكلایورز؛ بو حالده بزم عالمه ديكر بر
 عالم پيننده كى مسافه پى ساحه سمان فرضا رفع
 ايتسهك، اوساحهك قيصالمسى، و بر عالمى و يابر عالمك
 بر قاچ اجرامنى فرضا رفع ايتسهك، عالمزك و يا
 اجرامك اكلمسى، و علاوه ايتسهك، ساحهك اوزا-
 لمسى، و اجرامك چو عالمسى طبعيدر. بو حالده البته
 بوساحهك بر كنارى واردر، البته بو عالمزك، بو
 اجرامك عددى محدوددر، ديناك اقتضا ايدر؛ انجق
 بوسوزى ديه مير؛ چونكه بوساحه به بر كنار تصور
 ايدرسهك، او كنارك اوته سنده نه بولنديغنى، و عالمى
 و اجرامى محدود فرض ايدرسهك، بونلرك ساحه
 نامتناهيهك بر يرنده يتوب، اوته سنك بوش اولمى
 لازم كلير؛ حالبوكه بوكا قائل اولمق ايجون المزد-
 هيج بر دليل وسند، احتمال سببيت ويره جك هيج بر
 اثر يوقدر.

كوكك واپچنده كى عالمك كنارسىز ، نهايتسىز
اولديغنه عقلز ايرمزسه ، نامحدود وغير معدود
اولديغنه عقلز ايره ييلير . بناء عليه ، اويله بر ترده
دوشمهك ايچون ، كوك ديديكمز ساحه يه كنارسىز
ديه جكمزه ، نامحدود ، و بوساحه نك ايچنده كى عالمه
حسابسىز ، نهايتسىز ديه جكمزه ، غير معدود ديه ييليرز .
انچق انسانك عقلى بو ايكي تعبيرله ده اويله بر
يورغولمقدن قورتلهماز ؛ مخلوقاته نامحدود وغير معدود
دېمكله ، نهايتسىز ، كنارسىز بر شئيك وجودى خلياىنى
ذهنه صيغدير مق كلقتندن قورتلورسه ده ، بحث
خالقه انتقال اينجه ، نهايتسىز ، كنارسىز بروجوده
اينامق مجبورينده بولنور . هر زرده خالق بولنور
سه ، مخلوقك بولمىسى ده محال دكلدر . بناء عليه
ساحه سماده كنارسىز ، عالمده حسابسىز اوله ييلير .
بو كا عقلز ايرمزسه ، قباحث عقارزك نقصاننده ، و
ياخود بزم ، بويله بيوك ايشلره عقل ايرديره ميه جك
قدر ، كوچك اولديغنده در .
مسافه حقنده بيان ايتديكمز بوتردد مدت حقنده ده

انسانک ذهنه مسلط اولور . انسان هر شئک برابتدا ،
برانتهاستی تصور ایتمک آلیشمشدر . یو کائناتک بر
ابتدایی اولشمیدر ؟ برانتهاستی اوله جقمیدر ؟ ابتدایی
نه وقت ابدی ؟ انتهاستی نه وقت اوله جقدر ؟ ابتدا -
سندن اول نه وار ابدی ؟ انتهاستی سندن صکره نه قاله -
جقدر ؟

اوقو بانلر بوسؤاللری صکورنجه ، مسئلهک
نازکشدیکنی آکلارلر ، و کفره دوشمکلکمدن قور -
قغه باشلارلر ؛ لکن بن کفری ژوپترک یلدیرمی کبی
صالدیرانلرک ، عقائد اوقورکن ، جناب حقک
وجودینی اثبات ایچون ، ذاتی حقنده بیله مطالعات
بیان ایدهرک ، - عکسنی میدانه چیقارمق ایچون -
حاشا عدمی بیله فرض ایتمکدن قورقدقلرینی کورمش
اولدیغمدن ، بن ده اومقصدله ، یعنی جناب خلاقک
قدرت وعظمتنی کوسستمک مقصدیله ، مخلوقاتی
حقنده مطالعانه کیریشمک ایچون ، کفره دوشمکدن
قورقام .

شمعی کلهلم وارد خاطر اولان سؤاللره :

کائناتک برابرداسی اولدیغنی کتب مقدسه ده
 کوردیکمز کی ، اجرام سماویه نك ماهیت واحوالی
 تحقیق ایتدیگمزده ده ، کائناتک قدیم اولمیوب ، مخلوق
 اولدیغنی آکلارز . اوت ، بوکون فنا دخی مبتدر ،
 که کائنات قدیم دکل ، مخلوقدر . ایتداسی اولان
 هرشیئک انتهایی ده اولق طبیعی اولدیغنی کی ، اجرام
 سماویه دن هر برینک ده برانتهایی ، برزوالی ، بروفانی
 اوله جقدر .

کائناتک ایتداسی نه وقت ایدی ، وانتهایی نه وقت
 اوله جقدر ؟ سؤالنه کلنجه ، بوکافن جواب ویره مز ؛
 انجق بوسؤاله مربوط دیگر برسؤال دها واردر ،
 که اوده کافه کائناتک ، یعنی بتون عالمک بردن می ،
 یوقسه تدریجی تدریجی می وجوده کلدکری سؤالیدر .
 فن بوایکنجی سؤاله جواب ویره یلیور . کائناتک بردن
 خلق اولنمیوب ، تدریجی تدریجی خلق اولدیغنی ،
 وحتی بوکون ده خلق اولنمقده بولسان بعض عالمک
 کورلیدیکی فنا مثبت اولدیغنی کی ، بعض عالمک ،

و هیچ اولمازسه، بعض اجرامک زوال بولمش اولمیری-
ده فن نظرندە محالاندن دکلدر .

توراندە کائناتک ابتدایی تعیین ایدلمش اولدیغندن،
زمان تعصبده اوروپاده نجوم و هیئت علماسی دینله خیلی
وقت پنجه اشمشلر سده ، بزجه توراتک حکمی مفسوح
اولدیغندن ، وبوکون اهل کتابک النده بولنان
توراتک اصلنه مطابق اولدیغندن ده امین اولدیغیز -
دن ، و قرآن کریمده ایسه خلقت عالمک زمانی تعیین
بیورلدیغندن ، بز بو بابده فقه تابع اولمقدن اصلا
قورقایز .

عالمک آلتی کون ظرفندە خلقی بحثنه کلنجه ،
واقعا بو خصوص توراندە بیان اولندیغی کی ،
قرآن کریمده ده مذکور ایسه ده ، اولاً آلتی کون
ظرفندە خلقی بیان بیوریلان کائنات ، یعنی بتون
عالم اولسوب ، بزم عالم مراد بیوریلیور ؛ ثانیاً
کون کره ارضک کندی محوری اوزرینه بردور
اجرا ایتمسندن عبارت اولوب ، او وقت ایسه ، کره
ارض حالا یارادلماش اولدیغندن ، « ستة ایام »

تعبیر جلیلسدن مراد اللهك نه اولديغنی بيله میر .
 زبورده بیک عصرک جناب حقك عندنده بر ساعت
 اولدیغی بیان اولنیور ؛ بوکا باقبلیرسه ، آلتی کوندن
 مراد - کیم بیلیر - قاچ بیک عصردر .

جناب حقك خالقیست صفتی بر صفت دائمه سی
 اولدیغندن ، هر وقت خلق ایده بیلیر ، اولدندن ده
 طالع خلق ایتشدر ، شمدی ده ایتکده در ، شمدیدن
 صکرده ده ایده جکدر

طالع بارادملازدن اول نه وار ایدی ، وغالم زوال
 بولدقندن صکره نه قاله جقدر ؛ سؤالنه کانجه ، جواباً
 دیرزکه : طالع اول الله وار ایدی ، وعالمسندن
 صکرده ده الله قاله جقدر . خالقیست بزم طالع خلقندن
 اول جناب حقك صفتی بولمیش اولدیغی کبی ، بزم
 طالع زوالندن صکرده ده بیه جناب حقك صفتی
 اوله رق قاله جقدر . جناب حقك بزم عالمی نه برنجی
 اوله رق ، ونه ده صولك خلق اولق اوزره ، باراندیغنه
 دائر الده بر دلیلز واردر .

عالمك وسعتی و بربر زدن بعدی .

—

شمدی كوكك پك چوق طالمري حاوی بولنوب ،
 بو كونه كلنجه يه قدر بزمكندن ماعدا دورينله بش
 ييكي متجاوز طالمز كورلمش اولديغنى ، و هر عالمك
 حدسز ، حسابسز كونشردن عبارت اولمسيه ،
 هر كونشك كندى سياره ليله بردائرة مخصوصه
 تشكيل ابتدئكى بيلبورز .

بو كونشرك ، يعنى ثابت يلديزلك ، و سياره لرك
 كثرت وجسامتندن بحث ابتدك ، يينارنده اولان بعد
 ايله هر طالمك ساحه سماده طوتديغنى مسافه و طالمرك
 بربرينه اولان بعديتى چقنده ده برايكى سوز سويليلهلم
 ابتدا منسوب بولنديغنز دائره نك اجرامنى آلهلم
 كره ارض كونشك اوچنچى سياره سى اولوب
 كندى قطرى - يعنى مركزندن كچمك اوزره

برطرفندن او بر طرفنه قدر اوزانه جق بر خط موهوم -
 مقياس طوتيله رق ، اولچيليرسه ، كره ارض ايله كونش
 بيننده كي مسافه نك اوزايكي يك شوقدر قطردن
 عبارت اولديغي آكلاشيلير . كونشيدن اك اوزاق
 بولنان نپتون كره ارضدن اوتوز دفعه ده اوزاق
 بولنديغندن ، كره ارضك قطريله بونك كونشيدن اولان
 بعديتي حساب اولتورسه ، اوچيوز آلتش يك شوقدر
 قطر چيقار . كونشيك ، نپتوندن اوزاق اولوب ،
 حالا كشف اولنماش ديكر سياره لري بوغيسه ،
 دائره مركز قطري يعني برطرفدن بر طرفه وسعي
 - كونشك كندى قطري اولان ۱۱۲ قطر ارضي ده
 ضم اولنهرق - يدي يوز اوتوزايكي يك شوقدر قطر
 ارضي اولور . يعني بزم كونشله اطرافنده طولاشان
 سياره لك تشكيل ايتدكلري دائره نك ضبط ايتديكي
 مسافه نك برطرفندن بر طرفه قدر واصل اولمق ايچون ،
 كره ارض نسبتنده يدي يوز اوتوزايكي يك شوقدر
 كره نك تسبيح كي صره لنسي اقتضا ايدر .
 ظن اولنسون ، كه بزم دائره يتر يتر ، ديكر

برداره نك حدودينه كيريلير ، يعنى بزم كونشك
صوك سياره سنك چيرديكى خطه يقين ديكر بركو -
نشك صوك سياره سنك چيرديكى خط بولنور .
خير ، سياره لى برلرندن اوزاق اولدقلىرى كې ،
ثابتلر يعنى كونشلىر ده برلرندن اوزاق اولوب ،
تشكيل ايتىكلرى دائره لى يىنىده يك بيوك مسافه لى واردر .
اكر بزم دائره بىتر بىتمز ديكر برداره يه كيريله ايدى ،
بزاو دائره نك كونشنى بزم كونشدىن آزا وفق كوره جك ،
واوندن ده ضيا آله جقدق ؛ حالبوكه الشيقين كوردىكمز
ثابت يلدېز - كره ارضدن يدى دفعه كوچك اولان -
مريخدن بيوك واوندن پارلق كورنمور .

ضيا بر تانيه ده بتمش يدى يك ميل قطع ايدىرك ،
كونشدىن بزه سكر تانيه ده واصل اولدىغى حالده ،
سائر ثابتلر كى ايچىنده بزه الشيقين بولناندن ضيا انجق
اوچ سىنه ايله اوچ آيدى بزه واصل اوله يلىور . بومدت
ايله سكر تانيه يىنىده كى نسبت حساب اولتورسه ، بزم
كونشله بزه الشيقين اولان ديكر بر كونشك يىنىده كى
بعديتك درجه سى آكلا شيلير . دها اوزاق بولنان

كونشلك ضياعى بزه اون درت ، يكرمى بش ،
 اوتوز ، آلتش بش ودها زياده سنه لده انجق واصل
 اوله بيلير . بر يلديز - كه كوكده كورد يكمز ئاتلرك
 اك پارلغيدر - بوكون سونه جك اولسه ، بزدها
 اون درت سنه اونى كوروب ، صكره اونى كور-
 مه مكه باشلايه جغز . بر شيتك غائب اولدقن صكره
 كورلمسى غريب كورينور سده ، سمى رويته مثال
 طوتارسهك ، بو حالك طبيعى اولديغنى آكلارز ؛
 بولنديغمر محلدن ياريم ساعت اوزاق بر يرده برطوپ
 آتيليرسه ، بز سسنى محلدن ايشيدلمكه باشلا دقن
 بر قاچ دقيقه صكره ايشيده جك دكلى يز ؟ بر طوپك
 سسنى ايشيد يكمزده ؛ طوپى بوشاتان طوپچيلر طوپك
 ايكنجى وبلكه اوچنچيسنى ده بوشاتمش اولورل .
 ايسته ، رويته ده بويله در .

بزم عالمى تشكيل ايدن كونشردن هر برينك كندى
 سياره ليله تشكيل ايتديكى دائره دواثر سائره دن بويله
 سوك مسافه لاه آيرلش اولوب ، كوكه برى برينسه
 وقدر يقين كورد يكمز يلديزلك ، مثلا تربايى تركيب

ایدن یدی بجمك هر بری دیگرندن او قدر اوزا قدر ،
 که برینك ضیائی دیگرینه واصل اولمق ایچون ،
 اون اون بش ، و بلکه یوز و یا زیاده سنه به محتلا
 جدر ؛ !

بزم عالمك (اونودلما لیدر ، که بزم عالمده بر
 بر بلوطجغزدر) بر کنارندن دیگر بر کنارینه قدر
 اولان مسافه ضیانتك انجق اوچ بیک سنه ده قطع
 ایدیه پیله جکی درجه ده در . شمدی بزه اك یقین او .
 لوب ، بلوطجغز حالنده کوردیکمز عالمك بزم عالم قدر
 بیوك اولدیغنی فرض ایتسهك (که دهها كوچك
 اولسی محتمل ایتسه ده ، دهها بیوك اولسی ده محتملدر)
 او عالم ابله بزم عالمك بیننده کی بعدیتك بزم عالمك
 قطرینك ۲۳۴ مثلی نسیتمده اولسی ، و بناء علیه ضیا
 نك ، او عالمدن بزم عالمه و بزم عالمدن او عالمه واصل
 اولمق ایچون ، بر ملیون شو قدر سنه به محتاج بولنسی
 اقتضا ایدر . دهها اوزاق بولسان عالمرک بعدیتی دو
 شونلسون !

۶

تركيب اجسام - ذرات - اثير

—

ساحة سماده بولنان عالملى تركيب ايدن كو-
 نىلرك ، واولنره تابع اولهرق ، دائرهلى تشكيل ايدن
 سيارهلىك نهدن عبارت اولديغى بختته كيريشمزدن
 اول ، كرك سيارهلىك ، كرك ككونىلرك وكرك
 عالملىك آره سماده بوش قانان يرلده - كه ساحة
 سماتك اكترىسي بو حالده در - نه بولنديغى بيان ايدلم .
 بو يرلىك بوش اولديغى سويلدكن صكره ،
 اورالده نه بولنديغى بيان ايتكه قالقشمق بلكه عبث
 كورينور ؛ لكن بو « بوش » كله سنى ، لسانمز آليشمش
 اولديغندن ، ولسانلرمزده بشقه كله وتغير بولمىد .
 يغندن ، قوللانيورز ؛ يوقسه فنا « بوش » ديمىك
 معناسى يوقدر . عالمده هيچ برشى بوش اوله ماز ،
 هيچ بربرده بوشلى بولنه ماز ، براوطه دن ويا برصندى .

بقدر بحث ابتدیکمز صروده ، ایچنده صلب و یامایع
برشی بولمازسه ، « بوشدر » دیمکه آلیشمشز ،
حالبوکه حکمت طبیعیه و کیمیا بزم بوش دیدیکمز او
اوطه و یا صندیقده - عادتا درهمه ، و بلکه قنطارله
طارتوب ، بزه وزنی و سائر حاللرینی کوستره یله
جکی - بر جسم بولور ، که اوده هوادر .

عوام اجسامی اجسام صلبه و اجسام مایعه به
تقسیم ابتدیکی حالده ، حکمت طبیعیه و کیمیا اجسامک
بر او چجی نوعی ده بولشدر ، که غاز حالنده بولنانلر
در . جمعیت بشریه نك برنجی خادم لری اولان بوا یکی
فن صلب بر جسمی مایع و غاز حالنه ، و غاز حالنده
بولنانی مایع و صلب حالنه تحویل ایتمکه ، وعینی
ذراتدن مرکب بر جسمک بواوچ حالک هر برنده بولنه
پناه جکنی ، قاعده سیاه و امثال متعدده سیاه ، کوسترمه
هروقت حاضر درلر .

کائناتده بولنان اجسامک کافه سی غایت کوچک ،
غایت اینجه ذراتدن مرکبدرلر ؛ الماس ایله دمیر کبی
غایت صلب ، صوکبی مایع و هوا کبی غاز حالنده اولانه

اجسامك كافه سی بویه كوچك ذراتدن عبارتدر .
 بینلرنده کی فرق او ذراتك صیق و یاسیرك اولسنندن
 بشقه برشی دکلدر . بر پارچه دمیر مایع حالنه کچیر یله
 یلدیکی کبی ، غاز حالته ده کچیر یله یلیر ؛ انجق او وقت
 صلب ایکن طوتدیغی مسافه نك بر قاج مثلی وسعتنده
 بر مسافه ضبط ایده جکدر .

هوانك جسم اولدیغی ، وبوش دیدیکمز بر اوطه
 ویا بر صندیغك بوش اولیوب ، هوا ایله طولواولدیغی
 یلیورز ؛ کیمیا و حکمت طبیعه بزه بورالینی کوستر .
 مشدر ؛ لکن یلدیزلر و عالمك آره سنده کی مسافه لر
 بوش دیدیکمز بر اوطه ویا صندیغه بکزمیور . : هوا
 کره ارض ایله سائر سیاره لری احاطه ایتش بر جسمدر ،
 که هر سیاره دن بر قاج میل آچلدیغمز کبی ، هوا
 بزه و داغلاشوب ، اوراده قالیر . دیدیکمز مسافه لر
 ینه بوشدر دیمك ایستدیککزی آکلا یورم .

جواباً دیرم که . بش ثانیه ایچون بالیق اولکز ،
 کندیکزی دیکرک ایچنده فرض ایدیکز ، او حالده ،
 و خصوصیه بصودن چیقار چیقماز ، تلف اوله جفکزی

تجربه ايله و يا خود ايشتمكله بيليرسه كز ، صويك
اوزرنده صودن خفيف ديكر بر جسم بولنه جفته
اينسانه بيليرميسكز ؟ ايشته ، بزم هوانك خارجنده
ياشايه مديغز دن ، وهوانك اوزرنده كي جسمي طار-
توب حل ايتكه شمدى به قدر مقتدر اوله مديغز
ايچون ، هوانك اوزرنده ديكر بر جسم بولنه جفته
اينانميوبده ، بو قدر واسع مسافه لري « بوش » لفظ
يغناسيله توصيف ايتمكلكمز - باليغك فكرينه بكرز-
بر فكر در .

اوت ، هوانك اوزرنده ، يلدېز لري و عالم لري
بر بر لرنن آبران او بيوك مسافه لرده - هواندن خفيف
يعني ذراتي ده ها كوچك ودها سيرك - بر جسم
واردر ، كه اوده « اثير » تعبير اولنان و - كوپا بر
حسن طبيعي طرفندن انسانك ذهننه القا اولمش
كي - فن طرفندن كشف اولنماز دن اول اسكيدن
بري بين العلماء معروف اولان بر جسمدر . او كنارسنز ،
نهایتسنز ساحه سمائيه اثيردن عبارتدن . كيما و حكمت
طبيعنه رأی العين كوروب تجربه ايتمكلكري شيبه

حكم ابتد كلرندن ، و بو جسمی رأی العین کوروب ،
 حل و تجربه ایتك ایچون ، هوانك خارجنه چیق
 لازم کلوب ، اوده ممکن اولدیغندن ، ائیرك جسم
 اولدیغنه بو ایکی فن قرار ویرمه مشسده ، ضیا
 و حرارت بختنده - فرضیات قیلندن اولسون -
 بویه بر جسمك قبولنه مجبور اولملردر .

بز ایسه ، بز که حکمت طبیعیه ، کیمیا ، هیئت
 و نجوم علملرینه استناد ابتد کمر حالده ، کندیمزی
 اولنرك استبداد و تعصبی النده بولندیرمق ایستیمز ،
 بز - حکمت طبیعیه و کیمیاك رخصتی اولسون
 اولسون - ائیری عادتاً جسم اعتبار ایده جکر .

صدا حقنده حکمت طبیعیه نك اثبات ایتدیکی
 حقیقت معلومزدردر ؛ بیلورز ، که صدا هواپی نموج
 ایتدیرهك قولانغزه کلیر ، و هوا اولسه ، یانی باشمزده
 سویلنن بر سوزی ، و بلکه بوشادیلان بر طویك
 سسنی پیله ایشیده می ، جکر . صدا حقنده اولان بو
 حقیقت ضیا ، حرارت و رؤیت حقنده واقع
 اولمجنده هیچ شبهه یوقدر . سس هواپی نموج

ابتىدىيەرك ، قىولاغىزە واصل اولىق ايچون ،
 فصل زمانە محتاج ايسە ، ضيا و حرارتك وصولى دە
 زمان مرورىنە متوقفدر . ضياتك كونشدين بزه سكر
 تايەدە كلكىكى ، وديكر برعالمدين بزه كلك ايچون ،
 برمليون سنەيە محتاج اولدىغى يوقارىدە بيان ايتدك .
 ايشتە ، بو حالدين دە آكلاشيلير ، كە ضيا و حرارتك
 انتقالى دە بر جسمك تموجيله اولور .

بزه كونشدين هم ضيا هم حرارت كليور ؛
 ورؤيتىز تا او بر عالمىرە قدر يتيشيور ؛ حالبو كە هوا
 بشمزدن يوقارى يالكىز بر قاج ميللك مسافەدە بولنوب ،
 اوندىن صكرە يوقدر ؛ كونشك ضيا و حرارتنى بزه ،
 ورؤيتىزى اجرام سماويه يە ايصال ايتك ايچون ، هوا
 يىتىدكن صكرە ، البته بر جسم بولمىق اقتضا ايدىر .
 بونك ايچون ، برشيدن قورققىسىزىن ، ديه بيليرز كە :
 « اثير جسمدر » .

او حالده كوك ديدىكمىز بوساحە غير محدوده
 بوش برساحە اولمىوب ، بر جسمدر ؛ غاز حالسە
 غايەت خفيف بر جسمدر ، كە ايچىنسە - دها صيق

برغاز یاخود مایع و یاخود صلب حالنده - بعض
اجسامده بولنور . بواجسام اجرام سماویه، و اوجسم
عمومی اثردر .

۱۰

اجرام سماویه ایله اثیرك ماهیتی

بو قاریده دینك، كه برغاز ایله مایع و یا صلب
حالنده بولنن بر جسم آره سننده کی فرق اوجسمی
ترکیب ایدن ذراتك و یاخود - حکمت طبیعیه و کیمیا
لسانیله سویلیلم - اجزای فردیهنك سیرك و یا صیق
بولنسندن عبارتدر .

صلب بر جسم مایع و غاز حالنه کچه یلیدیکی کبی،
غاز حالنده بولنن بر جسمده مایع و صلب حالنه کچه -
ییلیر . صلب و مایع اولان اجسامك درجاتی اولوب،
دمیر ایله پاموق و صو ایله - هواده طوران - رطوبت
آره سننده فرق بولندیغی کبی، غازلر یینندهده بویله

بر فرق بولنه رق ، هوا ايله بالوالره طولاسد ير دقلرى
 غاز ، وبر باصیق او وده ده کی هوا ايله بر یو کسک
 طاغک اوزرنده کی هوا ، واک خفیف هوا یا خود
 غاز ايله اثیر بیننده ده شرق کلی واردر ، که بو فرق ده
 اجزای فردیه نک دها صیق و یاده ها سیرک بولنمندن
 عبارتدر . غایت خفیف بر غاز صلب حالته کچمک
 ایچون ، ابتدا آغر بر غاز ، صکره مایع و نهایت صلب حالته
 کیره رک ، تدریجی تدریجی تصلب ایتکه محتاجدر .
 صلب بر جسم ده خفیف بر غاز حالته کچمک ایچون ،
 بویه تدریجی تدریجی تبدل ایدر .

بوقاعده طبعی بی او کرنجه ، ذهمنزه برشی کلیر :
 عجبا بو کوردیکمز اجرام سماویه ايله - وجودی
 مثبت اولان - بو اثیرک ماهیتی بر دکلیدر . عجبا
 بو اجرام سماویه ، حتی بو اوزرنده طور دیغز کره
 ارض طاشلریله ، طوپراقلریله ، دکیزلریله ، هوا سیاه
 برابر بر کون خفیف بر غاز حالنده یعنی اثیر دکلیدی ؟
 عجبا برده ها اویله بر حال کسب ایتیه چکیمدر ؟ خیالز
 بالکز بو تفکرله قناعت ایتیبوب ، دها اونه به ده

کیتک ایستر : عجبا بو کرهٔ ارض غاز حالنده ، یعنی
 اثیردن بر پارچه ایکن ، ینه بویله صلب بر جسمدن
 مبدل دکلیدی ؟ عجبا غاز حالنه کچدکن ، یعنی ینه
 اثر اولدقن صکره ، تکرار مایع و صلب حالنه
 کچوب ، یکیدن بویله بر کرهٔ ارض تشکیل ایتیه -
 جکمیدر ؟

مادام که « خالق » و « قهار » صفتری صفات
 اللهند ، بوا احتمالاً ک عدم الامکان اولدیغنه اینامه مری
 موجب اوله جق بر سبب یوقدر .

بوراده دیگر بر سؤال وارد خاطر اولور : کرهٔ
 ارض ایله سائر اجرام سماویه بویله بر اثیردن شکل
 ایتش اولدقنری حالده ، وعدمدن وجوده کتیرلمدکلرینه ،
 و برده بو اثر دیدیکمز ماده نك قدیم اولمسنه قائل
 اولقلغمز اقتضا ایتزمی ؟ بو سؤاله جواباً ، خیر دیرز ،
 چونکه اولاجرام سماویه نك اثیردن شکل ایتسی ،
 و اثیرک دها اسکی بر طاقم اجرام سماویه نك اجزای
 فردیه سندن عبارت اولسی ، والحاصل اثیرک بویله
 تبدیل صورت ایتسی بوماده نك قدیم اولسنی ،

بونکده ابتدای امرده مخلوق اولدیغنی وعدمدن
وجوده کتیرلدیکنی ایجاب ایتدیرمز . ثابا کره
ارض و سائر اجرام سماویه کی مادی و بوقدر
کشیف، بوقدر جسم شیلرک اثر کی - جسم اولدیغنه
حکم اولنه میه جق قدر - خفیف بر ماده دن ترکیب
و تشکل ایتسنه یکیدن خلق دینلز ، و بوشیلر یکیدن
عدمدن وجوده کتیرلمش عداو لئمازمی ؟

لکن اثیرک قدیم اولدیغنه ده اینانه بیلیرز ؛ « سبحان
الذی خلق الاشیاء وهو عینها » حدیث قدسیسه
« کل شیء هالک الا وجهه » آیت کریمه سنک کنه
و حقیقتی درینجه نفکر ایتسه ک ، بو بابده کی شبهه مز
زائل اولور ... لکن بحثمز مادیاته متعلق اولدیغندن ،
معنویاته انتقال ایله ، او قویانلرک ذهنی قاریشدیر ماق
ایچون ، بو آیت کریمه ایله بو حدیث قدسینک سرو حکمتی
بحثی - تحریری نیتنده بولندیغمز - « حکمت تصوف »
رساله سنه براقلم .

حیات کائنات - قوای طبیعی

بو کوردیکمز کائنات ، یعنی اثر دیدیکمز جسم
خفیف ابله - بنه کندیندن متشکل اولق اوزره -
حاوی بولندیغی عالمز جانسز و جامد شیر دکلدره ،
حیاته مالکدرلر . کائناتک بر روحی بولندیغی ، و بزم
ارواحکده او روح عمومیدن ، او « جان جهسان »
دن بر ذره اولدیغی بحی بنه حکمت تصوفه عائد
بولندیغندن ، بوراده او بنشبه کبریشمک ایشتمیر ؛
کائناتک روحندن بحث ائتمه جکمز ، بالکمز حیسانندن ،
یعنی - ظن اولندیغی کبی - جانسز و جامد بر شی
اولیوب ، حیاتک هر بر صفتیه متصف بولندیغندن
بحث ایده جکمز .

بر انسانک و یا دیگر بر حیوانک حیاتده بولندیغی
حرکتندن ، ایشیتسندن ، کورمسندن ، قاننک جوللا-
ندن و تنفسندن آکلارز . کائناتی ترکیب ایدن اجرام

«ماويه ايله اونلرك مابه سي بولنان ائيرده ايشيتك و كور-
مك خاصه زيني بوله ماز ايسه كده ، حركت و جولان
كورورز ، و كورمك ، ايشيتك ، تنفس ايتك خاصه-
لري يرينه كائاتده بر قوه جاذبه ، بر قوه دافعه ،
بر ضيا ، بر حرارت ، بر الكتريق ، بر مقناطيس
كورورز. نوع بشرك و بلكه كافه حيواناتك مجموع
ازواحى كائاتك روح عموميسندن بر ذره اولديغى كبي ،
على العموم حيواناتك حياتى ده كائاتك حياتندن بر ذره ،
واو حياتندن منولد بر نتيجه دز .

كائاتك حياتى باشليجه بر قوه عظيمه ، بر قاعده
كبرايه مستنددر ، كه اوده جذب و دفع قوت و قاعده-
سيدر ؛ حركت ، حرارت ، ضيا قوتلري بو قوه
صليه دن تولد ايدر . كائاتده هر نه وار ايسه ، جمله-
سى بو قاعده عموميه سايه سنده ، بو قوه جاذبه و قوه
دافعه نك معاونتيه قائمدر . قوه جاذبه اوليه ايدى ،
كوچك ، يوك ، صلب ، مائع ، غاز اولسون ، هر
ر جسمك مركز بولنديغى اجزاي فرديه نك هر برى
ر طرفه آيريلوب ، هيچ بر جسم بولميه جققدى ؛

سيارات شمسلرندن ، وشمسلر منسوب بولندقلرى عا-
للمردن ، وعالملر بربرلندن آريلوب ، حيات ممكن
اولميه جقدى . قوه دافعه اولميه ايدى ، اجزاي
فرديه بربرى اوزرينه هجوم ايدرك ، وصيقيشد قجه
صيقيشه رق ، خفيف ، غاز ومايع حالنده بر جسم
بولنمى ممكن اولميه جقدى ؛ پيكر سياره لك وسياره لر
كونشارينك اوزرينه ييقيله رق ، بر علامده كى كو-
نشارده بربرينى جذب ايدرك ، هر بر عالم غايت سخت
وصيقى بر جسم اوله جق ، وعالملرده بو حالى كسب
ابتد كدن صكره ، برى برينه جاريه رق ، كائناتده
كوريلن نظام واوندن تولد ايدن حيات بولنميه جق
ايدى :

الحاصل كائناتك حياتى بو ايكي قسوت اوزرينه
مؤسدر ؛ كائناتده كوريلن نظام وانتظام بوجذب
ودفع قاعده سنه مستنددر . جسم كائناتك هر ذره سى ،
هر جز ، فردى اطرافنده بولنان ذرات واجزاي هم
كندينه طوغرى جذب ايدوب ، آبرلمرينه ، هر
كنديندن دفع ايدوب ، بسبتون بيشملرينه مانع او-

لور . بوقاعده سایه سنده در ، که هر بر ذره دیگرندن
 بر بعدیت معینه ده قالب ، اجسام تشکل ایدر .
 بر جسمه ، مثلاً بردانه پورتقـاله نسبتاً اونک
 ذراتی نه ایسه ، بر عالمه نسبتاً او عالمی تشکیل ایدن
 اجرام سماویه ، وعموم کائناته نسبتاً عالمدرده اودر ؛ یعنی
 عالمکائناتک ، ویلدیزلر عالمک اجزای فردیه سیدر .
 اجرام سماویه بر برلرینی جذب و دفع ایتک قوتیه
 بر برلرندن بر مسافه معینه ده قالب ، عالمی تشکیل
 ایتدکری کبی ، بو ایکی قوتدن متولد اولان حرکتلر
 یله ده حیاتده بواندقلرینی اثبات ایدرک ، عقوله
 حیرت ویرر بر نظام و ترتیله دور ایدیورلر . ضیا
 و حرارتده اجرام سماویه نک عادتاً حیاتیدر .
 برشی که ، خارجدن بر قوت و تحریک کور مکسزین ،
 کندی کندینه حرکت ایدر ، و کندیبنده حرارت ،
 ضیا ، قوه جاذبه ، قوه دافعه ، الکتریک ، مقناطیس
 کبی ، خاصه لر کوریلور ، اوجسمه صاغ و جانی
 بر جسم نظریله باقماق نصل ممکن اوله ییلیر ؟

اثيرك تەكشۈ - عالمك تەكونى

كائناتك مابەسى اثير اولدىغىنى ، وعالمك اوندىن
 تەكل وتكون ابتدكلرنى بيان ابتدى ابدك . بوندن
 آكلاشيلركە بروقت كائنات اثيردن عبارت ، وكوك
 ديدىكەز ساحە غىر محدوده بالكز اثير ايله مملو
 بولمىشدر . ايشته ، « كان الله ، ولم يكن معه شىء »
 آيت كريمه سيله تعريف بيوريلان زمان اوزماندر ؛
 چونكه اثيرك اجسام سائره يە نسبەً جسم عد اولته .
 ميه جفنى يوقاريدەده سويلدك .

اثير كې - جسم عد اولته ميه جق وموهوم
 دنيله جك قدر - خفيف بر جسمدن كوردىكەز اجراء
 سماويه ، آتشدن عبارت كوشلر ، طاشدين ،
 طوپراقدين ، معدندن ، صودن عبارت سياره لر نصل
 تەكل وتكون ايدە يلدى ؟

بونی آكلامق ایچون ، ذهنیزی یوروب ، برطاقم
 وهام وخیالاته طامغه حاجت یوقدر ؛ علم الارضك
 ترقیاتی بزه اوزرنده بولندیغمز سیاره نك ماهیت
 وحقیقتنی آكلاندیغی کبی ، علم هیئتده مکمل دور-
 ینسریله بالکز دیگر سیاره لک وکونش ایله سائر
 ثابتلرک دکل ، او بر عالم لکده صورت واحوالنی
 کوستردیکندن ، بو ایکی علم سایه سنده و حکمت
 طبیعیه ایله کیمیا وعلوم ریاضیه نك معاونتیه دائمایکی
 معلومدن بر مجهولی آكلامغه چالیشهرق ، عالم لک
 واونلری ترکیب ایدن یلدیزلرک ، یعنی ثابت و سیاره-
 لک اثیردن صورت تشکل ونکوننی کشف واستخراج
 ایده بیلیرز .

کره ارضك ایچ طرفی قاینار حالنده بر مایعدن
 عبارت اولوب ، کوردیکمز ظویراقلر ، طاشلر ،
 طاغلر و دکیزلرک او کره مایعه نك اینجه جک برقبوغی
 اولدیغی اثبات اولمش ، وعادتا کوزله کورلمشدر .
 کره ارضك جسماتنه وایچنسنده کی مایع کثرته
 نسبه بوقشرک قالینلغی بریمورته یه نسبه یمورته قبو-

غنىك قالينلغندىن دها دوندر! قشر ارض بوقدر
 اينجه لكيايه برابر بزم كوچكلگمزه كوره ينه پك قالين
 اولديغندىن، بزم بوقشرى دلوب، سياره مزك
 ايچنده كى مابعى كورمكه مقتدر دكلسه كده، طبيعت
 اومايعى قاينار وينار بر حالده، يعنى حال وحرارت
 اصليه سياره بر ~~ك~~كانلرك اغزندن چيقارهرق، بزم
 كوستردىكى كپى، فزده كوزمرك او كنده كره
 ارضك ايچنى ديشنه چويرهرك، هرطرفى سيرايتدير
 مكه مقتدردر.

سياره مزك اينجه برقبوقله محاط قاينار برمايهدر
 عبارت اولديغنى آكلادقدن صكره، ديكر سياراتك د
 بويله اوله جقلارنى آكلامق كوچ بر شى دكلدر
 ذاتاً بزم سياره نك اونلردن مستثنا ومغاير بر حالده
 بولمىشه بر سبب اولديغنى شويله طورسون، او بر
 سياره لك دور يئىنسله كوردىگمز حاللى ده بزمكىند
 احوالنه تماميله موافق اولديغندىن، جله سنك بوي
 اولديغنى صورت قصبيه ده سويله بيليرز.

هيئت علماسى كرك كره ارضده وكرك سياراد

سائره ده مشترك بر حال كور مشارد در، كه اوده مركز-
 یندن قطبایرینه قدر چكیلن خطك مركزلندن خط
 متوالرینه قدر چكیلن خطدن قیصه اولسی ماده .
 میدر . بو حال سیاره لك بعضیسنده آز و بعضیسنده
 جوق ایسده ، هپسنده موجود در . بونه دن كلیر ؟
 علومدر كه بو سیاره لك جله سی كونشك اطرافنده
 ورا بتدكری كبی ، كندی محورلی اوزرینه ده
 وئرل . بر اوفق كله بر تلك ایچندن كچیرلدكن
 مكره ، اوزرینه بر قرینجه قونسه ، كله سرعتله
 ترك اولمغه باشلاينجه ، اوقارینجه نك شدتله فیر .
 تدیرله جفی ، و حالبو كه قرینجه كله نك - تلك
 ئیر لمیچون آچلمش اولان - دلیكترینك برینه یقین
 وئلدیغی حالده ، كله نك حرکتیه برابر یرنده طوره .
 له جکی شبهه سزدن . بو ایسه سرعتله دونن بر
 ینك محورینه قارشی كلن طرفنك طیشاری به فیرلغه ،
 قطبایرینك باصیلوب ، مركزه تقرب ایتكه اولان
 لی طبعیسنندن ایلری كلیر . انجق بومیلک، دونن
 ن مایع و هیچ اولمازسه ، حور حالنده اولورسه ،

تأثیری ممکن اولوب، دونن جسم صلب اولورسه ،
 ممکن اوله ماز. مثلا مدور شکلنده بر پارچه حور بر-
 ایلیکدن کچیرله رك ، محوری اوزرینه سه سرعتله
 چویرلسه ، درحال قطبیری یاصیله رق وقارنی فیر-
 لیه رق ، سیاراتک آلمش اولدیغی جسورتی آیر. لکن
 بر بمورطه نه قدر سرعتله ونه قدر چوق چویرلسه ،
 مایعنی قایلایان قشر صلب مانع اولدیغندن ، هیئت
 اصلیه سنی اصلا تبدیل ایده من .

ایشته ، سیاراتده کوردیکمز بوعالندن آکلارز ،
 که كرك بزم ساکن بواندیغمز کره ارض و كرك
 آرقداشلیری اولان دیگر سیارات بر وقت مانع حا-
 لنده بولنمش ، و بر چوق وقت او حالده دور ایدوب ،
 شکلیری ده دورك ایجابی مقتضاسنجه تغیر ایتدکدن
 صکره ، قبوق باغلامشلردر . کونش ایسه حالا بو
 کون مایع حالنده در .

مطالعائیزی بر درجه دهها تعمیق ایده رك ، ارض
 و سمانک احوالنه دهها زیاده دقتله باقدیغمزده ، سیاراتک
 ماهیت قدیمه لریله کونشک ماهیت حاضره سی اولان

بومایه كده بخاردن یعنی قیو وصیق برغازدن متشكل اولدیغنی بك قولای آكلارز ، و او حالده بو غازكده دهها سیرك وخفیفندن یعنی ائیردن حاصل اولمش اوله .
 جغنی آكلامق کوچ بر شی دكلدر .

بر وقت کونش بتون سیاره لیه برابر بر بخار حالده بولنمشدر ! انجق بر جسم صلبی ترکیب ایدن اجزای فردیه بخار حاله کچجه ، جسم صلبك ضبط ایتدیکی مسافه دن چوق دهها بیوك بر مسافه ضبط ایده جکندن ، کونش ايله سیاره لینی ترکیب ایدن ماده بخار حالده ایکن ، سیاره لك اك اوزاغی اولان نپتونك کونشك اطرافنده چیردیکی دائره موهومه .
 دن دهها واسع بر کره بخاریه تشکیل ایدردی .

بو کره بخاریه دهها خفیف یعنی اجزای فردیه سی دهها سیرك بر غاز ایکن ، جوارلنده بولنان دیگر کونشلرك (یعنی ثابتلرك) سیاره لیه برابر تشکیل ایتدکلری دائره لك ماهیت اصلیه سی بولنش اولان کره بخاریه دائره لینه قدر توسع ایدردی .
 هر کونشك ماهیت اصلیه سی اولان بخار سیاه

راتنك ماهيت اصليه سيلاه برابر بر كره بخاريه صورتنده
بولنمش اولديغى كې ، بو بخار كره لى ده بروقت
مخد اولوب ، هر بر عالم بر يوك كره بخاريه دن
عبارت بولمشدر .

۱۳

بوقاريه كى دعوانك اثباتى

كره ارض وسائر سياراتك - اوزرينه قبوق
باغلامش - مابع اجسامدن عبارت بولنديغى ، و بر
وقت قبوقسز ، يعنى ايچى ديشى قاينار بر مابع حالنده
بولنمش اولديغى علم ارض اثبات ايدور ؛ بو كره لك
بروقت بخار حالنده بولنمش اولديغنده اينانه لم ؛ لكن
بروقت هر كوشك س - ياره ليله برابر بر كره بخاريه ،
ودها اول - مليونلره كوشلرى ، مليارلره سياراتى
جامع اولان - هر بر عالمك بر كره عظيمه بخاريه حالنده
بولنمش اولديغى نه به اسقنادا ادعا ايدو يليورز ؟
انسانك ذهننه بو قدر يوك بر شئى اثبات ايدو ييله چك
دليل صيغه يلىرمى ؟

اوت ، دليلز وار ، هم يك قوی بردايلاز واردر
 مثلا طاؤغك يمرتهدن چيقدیغنی اثبات ایچون، يمور-
 نه بی غاغاسیاه دلوب ، ایچمندن چيقمقده اولان
 بریلچی کوسترمکدن بیوک دلیل اوله میه جغی کبی ،
 عالملاکده ابتدا بویله برینخار کره سندن عبارت اولدیغنی
 اثبات ایچون ، حالا بو کون بو حالده بولنان عالملا
 کورمکدن ده ا واضح ، ده ا صاغلام دلیل اوله ماز .
 دورینه کورکده کورینن بش بیک بلوطجغزدن
 بعضیسنک بزم عالم کبی شکل ایتمش اجرامدن مرکب
 بولدیغنی ، بعضیسنک بخار دائره و کره لینه منقسم
 اولوب ، تشکل ایتمکده اولدیغنی ، و بعضیسنکده
 بالکن برپارچه بخاردن عبارت بولنوب ، حالا دائره لره
 آبرلامش ، و اجراملری تشکل ایتمکده باشلامش اولدیغنی
 کوریندور . بو صور مختلفه دن کورینن بش بیک عالمدن
 بعضیسنک نکون ایدوب ، بیتش ، بعضیسنک نکون
 ایتمکده ، و بعضیسنکده هنوز شمدی نکون ایتمکده
 باشلامش اولدیغنی آ کلاشیلیر .
 بو عالملازدن هر برینک بر شکل مخصوصی اولوب ،

بعضیسی قرص شکنده ، بعضیسی - ایچی بوش
 و یاده سیرك یلدیزلله طونادلمش - دائره صورتنده ،
 و بعضیسی اشكال مختلفه سائرده بولنوب ، برطاقی ده
 ینه ایچی بوش اوزون و دار بیضاوی برشکده کور -
 یئورسه ده ، بولرك بوسورتلری کندیلرینه یاندن
 باقدیمزدن ایلری کلوب ، شکل حقیقیئرینك ینه
 دائره صورتندن عبارت اوله جفنده شبهه یوقدر .

بر پارچه بخاردن عبارت اولوب ، حالا تصلب
 ایتمه مش عالمر کوردیکمزدن ماعدا ، تشکل ایتمش
 اولان عالمرک بوشکل و هیئتلری ده ، کندیلرینك
 برمایه اصلیه دن متولد و بر اصول و قاعده عمومیه
 ایله متشکل اولدقلرینی کوستریور .

بو عالمردن اکثرینك ، و خصوصیه تشکل
 ایتمکده اولانلرك کندی محوری اوزرینه دور
 ابتدعلری ده آ کلاشلشدیر . هله بردانه سنك درت
 زلفی اولوب ، بوزلفلرك اوجلری کریده قاله رق ،
 برریم دائر تشکیل ابتدئلرندن ، بولموطجفرك کندی
 محوری اوزرینه دور ایتمکده اولدیغی ، و مرکزی

دها پارلق بر کره شکلفده اولدیغندن ، اوراسنك
تکونه دها زیاده تقرب ایتش اولدیغی آکلاشلیور .
بوندن ماعدا بوعالمردن بعضیسنك بالکز کندی
محورلی اوزرینه حرکت ایتیبوب ، سیاره لر کبی
قطع مسافه ایتدکلی ظن اولنش ایسه ده ، بزه
قالیرسه ، بو ایکنجی حرکتلی صحیح اولیوب ، بزم
عالمک کندی محوری اوزرینه اولان حرکتدن ایلری
کلیر برکوز آلدانمسی اولسه کرکدر . بزم کره ارضک
کندی محوری اوزرینه دوغمنندن ، کونش شرقدن
غربه طوغری یوریور کبی کورندیکی کبی ، بزم عالمک
کندی محوری اوزرینه حرکتدن ده او بر عالم
یوریور کبی کورینه بیلیر .

یوقاریده ذکر ایتدیگمز عالمک زلفارینک کری به
مائل اولسی اثرک جسم اولدیغنی ده اثباته کافی بر
دلایلدر ؛ چونکه بر جسم کندی محوری اوزرینه
دونرکن ، حامل اولدیغی زلف ویا پوسکول کبی
شیلرک کری به میلانی اوجمک محاط بولندیغی هوا
ویا صویک مانع اولسنندن ایلری کلیر ؛ حالبوکه

بر عالمك اطرافنده هوا و صو بولنه ميه جغندن، اثر جسم اوليه ابدى، البته بو حال وقوع بوله ميه جقدى .

بزم دائره نك يعنى تابع بولنديغمن كونشك كندى
سياره ليله برابر منسوب بولنديغنى عالمده - مركزى
دها سيرك يلديز لاله طونادلمش - بر دائره شكلنده در

بزم كونش اودائره نك مركزنده بولنان يلديز لوك
بريدر؛ و مركزه قريب بربرده در، چونكه اودائره
نك هر طرفنى بك اوزاق كور يوروز. ديديكمن دائره صمان
او غريبسى تسميه ابتديكمن و باشمرك اوزرنده علام سما
شكلنده كورديكمن مجموعه نجومدر . بزم له برابر
مركزده بولنان يلديز لوك دورينسز انجق بيكده بر قسمنى
كورديكمن حالده، بو مركزى احاطه ايدن دائره بى
كور مكلدكمن مجرد اودائره بى تركيب ايدن يلديز لوك
بك چوق اولوب، مسافه نك بعديتى مناسبتيه بر جسم
كبى كورينه بيلسى سبيله مبنيدر .

سياراتك قطبلرى باصيق اولمىنى ابتدا مابع
حائنده بولنش اولدقارينه دليل انخاذا ابتدايكمن كبى،

طالمرده ده بو حالى طالمرک بروقت برېڅبار کته سندن عبارت بولنمش اولدقلرينه دليل اتخاذايده پيليرز ، طالمر مایع حالنده بولنمسوب ، غاز حالنده بولنمش اولدقلرندن ، وغازایسه مایعدن زیاده تبدیل شکله مائل بولندیغندن ، طالمر قطبلر طرفندن سیارات قدر باصیق اولمیوب ، عاداتا قرص شکنه کیره جک درجه ده یاصیلنشدردل . بو حال باندن باقوب ، دار واوزون برش بکله کوردیکمز طالمردن آکلاشلدیغی کبی ، بزم عالمند ده آکلاشیه پیلیر . بزم عالم مدور اوله ایدی ، صمان اوغریسینی علامت سما شکنده کور میوب ، هر طو . فرزه ، یعنی کوك یوزینی صمان اوغریسیله مستور کورمکلکمز اقتضایدجکدی .

شمسک دائره لنده ، یعنی هربر کونشک سیاره . لوله برابر تشکیل ابتدکی دائره ده ده بو حال عینیه مشاهده اولنیور . سیاراتک کونشک اطرافنه چیرد . کلری موهوم خطلرک مجموعی یاصی بر قرص شکنی تشکیل ایدر .

مرکز عالم - مرکز کائنات

—

هر بر عالم كندى محورى اوزرينه دوزر ، ديدى
 ايدك ؛ اوت ، طبيعته هرشى بردور و حر كنده در ؛
 ثابت ديد بكمز يلديزلر يعنى كوشلرده ثابت دكلدرلر ؛
 هر برى كندى محورى اوزرينه دوند كدن ماعدا ،
 جلهسى بر ليكده ده دور ايدرلر ، يعنى عالم هيئت مجموع
 عه سيله دوزر . بز ثابتلرك كندى محورلى اوزرينه
 دوند كلرينى قولاي فرق ايدمديكمز كبي ، طاللرك
 هيئت مجموعه ليله برابر حركت ايتد كلرينى ده فرق
 ايدمير ؛ چونكه بر شينك حركتى يرنده طوران و يا خود
 عكسه حركت ايدن بر شينه قياس اولمغله آكل شيلير ؛
 بوقسه كورد بكمز شيلرك جلهسى بزمله برابر حركت ايتد
 يكي سالمده ، البته او حركتك فرقته واره مير . برواپورك
 اوزرند ، بولتوبده ، حركت ايتمين ساحللى كور .
 ديكمز حالده ، واپورك حركتنى بك قولاي آكلار .

سه‌كده ، واپورك قاره‌سنده بولوب ده ، بزمه
برابر حركت ايدن شيلردن بشقه برشي كورمديگمزه ،
واپورك حركتندن البته خبرمن اوله‌ماز . ايسته ،
حالمرك كندى محورى اوزرينه واقع اولان دورينك
فرقنده اولماقلمغرمزه بو كا بگزر .

سياره‌لك حركتلى مركزلنده بولسان بر كو-
نشك نفوذينه مبنيدر . بو كوشلر سياره‌لردين پك
دها بيوك اولوب ، سياره‌لى كندى ضيالىله تنوير ،
و كندى حرارتلىله احيا ايندكلى كبي ، كندىلىرى
كندى محورلى اوزرينه دوندكجه ، جذب و دفع
قاعده‌سى قوتيله سياره‌لى ده تحريك ايدهرك ، چوير-
يورلر . بعض علما حالمرك ، يعنى عالملى تشكيل
ايدن مليونلره نابتلرك ، جله‌سى بردن اوله‌رق ،
واقع اولان دورلرينده مركزلنده بولنه‌جق غير
مرئى بر مقتداك وجودينه حل ايتك ، وحتى عالملى
يله بر مركز و مقتداى عمومى تصور ايتك ايستمشلر-
سه‌ده ، بلوطجغز حالنده كوردىگم سائر عالملىله اوله
بر مركز كورمديگم كبي ، بزمكىنده ده اوله بر
مقتداى عمومى كوردىگم بوقدر ؛ حالبوكه

طالبك مقتداى عمومىسى اوله جق بويله بربلدېزك غايت
بيوك اولسى لازم كله چكندن ، بولوبده كورمه
مى ممكن دكلدر .

هرنه قدر كه سياره لى تابع بولندقلرى كونسلىر
تحرىك ابدوب ، سوروكليور سده ، كونسلىرى كندى
محور لى اوزرينه تحريك ايدن قوت خارجدن كليوب ،
كندى حد ذاتلرند بولنديغى كې ، عالملىرى كندى
محور لى اوزرينه تحريك اينديرن قوت ده محضا
خاصه لردن اولوب ، اويله بر مقتدانك نفوذينه مبنى
دكلدر .

انجق كوردىكمز بش يك عالم ايله كوره مديكمز
دها بر قاچ مثلنك بر هيئت تشكىل ابدوبده ، بو
هيئت ده ، مجموعى برلكده ، كندى محورى اوزرينه
دوغمديكنى ، وبو هيئت كې دها بشقه بيكارله هيئتلر
بولنديغى ده بيله مير . كوكده كى شيلرك حقيقى بو-
كلكيله كوزله كوردىكمز شيلرك آره سنده يك بيوك بر
فرق كوردىكمز حالده ، شمدي يه قدر كشف اولنان ،
دور پينلرله ، و كوزمرك حائز بولنديغى قوتله كوره

يېلديگىز شىلرك اوتەسندە برشى بولمىدىغى دە
ادما ايدەمىز .

بناء عليه بوكره ارض سفينهسى اوزرنده طور -
ديغىز حالده كونشك اطرافته ، وكونشله برابر
عالمزك دائرهسى داخلنده طولاشوب طورديغىز كې ،
بلكە عالمزله برابرده اثىرى ياره رقى ، كېم يىلبر
نەقدر بىوك مسافەلر قطع ايدىور ، نرەلرى طولاً -
شىورز !

بونىكلە برابر عالمزك مەركىزىدە بونلرك دورىنى
موجب اولەجىق برجسم بولمىدىغى كې ، كائىناتك دە
برمەركىزى بولنە جەننە اينامغە مجبور دكلز . كائىناتى
بويلە پردور دائمە طوتان كائىناتك روحى مقامندە
اولان سابىق الذكر قوتلر اولدىغىدن ، بشقە برسبب
آرامغە حاجت بوقدر .

عالمزك كىندى محورلرى اوزرىنە دور ابتدكلرىنە
دەا پردلئل : معلومدر كە سياراتك ، كونشك اطرافته
طولاشىركن ، چىركىلر موهوم خطلر مدور اولمىوب ،
بىضوى برشكەلە اولدقلى كې ، كونش دەا دائرە -

لك اورتە سنده بولمىوب ، بر طرفنده واقع اولور .
 بو حال كونسك - عالمزك سائراجزاسى اولان - سائز
 كونسار هيئت مجموعە سىلە حركت ايتىسندن ايلزى
 كلە كر كدر؛ كونس ايلزى يە طوغرى كچەرك ،
 سياراتى سوروكلديكندن ، دائرە بىضوى شكلە
 كيردىكى كى ، هر بر سيارە دورىنى اكال ايدىنجە يە
 قدر ، كونس دها ايلزى يە كچمش اولە جفندن ، دائرە
 نك مر كزنده واقع اولمىوب ، بر طرفە دها يقين
 بولنور . بو حال بالكز بزم كونسە مخصوص اولمىوب ،
 ديكر ثابتلر كده كندى سيارە ليله بو حالده بولنە .
 جقلىرنده شېه بوقدر .

اثيرك قواى مخصوصەسى - قوۋە توليدىيە

كائناتك نەدن عبارت بولمىدىغى ، وابتدا بخار
 حالندە بولمىوب ، او بخاركده اثيردن مبدل اولمىدىغى

سويلدك ؛ لکن اثير نصل ونه دن بخاره و صكره مایع
و صلب حالته منقلب اولدی ؟ بو بابده ده برایکی سوز
سویلیم :

جذب و دفع قوتی ائیرده ده موجوددر ؛ ائیرده
بر جسم اولدیغندن ، اونك اجزای فردیه سی ده یوایکی
قوت سایه سنده متحد قالوب ، بو جسمك قیامنه
سبب اولمشدر . بو ایکی قوتدن متولد اولان حر -
كتك ده ائیرده اكسیك اولدیغی ، و حتی عالمی
تحريك ایدن وسایطك بری ده بو اثيرك حرکتی اولد -
یغی مظنوندر . کائنات پایانسز ، کنارسز ، دائما
متموج بر اثير اوقیانوسی اولدیغی حالده ، ایچنده
بولنان اجسام حرکتسز نصل قاله بیلیر ؟ دنیایور .
هر بر جسم اولدیغی کبی ، اثيرك ده اجزای فردیه -

دن مرکب اوله جفنده ، و هر جسمك اجزای فردیه سی
آچیلوب ، طویلانه رق ، او جسمك پیویوب کو -
چلمسنی ، و غازدن بخار ، بخاردن مایع ، مایعدن صلب
حالته کچمسنی موجب اولدیغی کبی ، اثير دیدیکمز
خفیف غازك ده اجزای فردیه سی طویلانه رق ، مایع
و صلب حالته کچه بیه جکنده شبهه یو قدر . آنجق بز

دنياده كورد يكمز بويله تبدلاتي برسېبه مېني كورپورز؛
مثلا حرارت صلب حالته اولان اجسامي مایع ،
ومايع اولانلري غاز حالته قلب ايدر؛ وپرودت بونك
عكسونه بر تأثيرده بولنور . اثيري ايسه بخار ، مایع
ونهايت صلب حالته كچيرن سبب نه در ؟ پرودتدر ،
دينليرسه ، او پرودتي حاصل ايدن شي ده نه در ؟

بو سؤاله فن جواب ويره مز . طالعريك اثيرك
اجزاي فرديه سندن مركب و متشكل اولديغني فن
واسطه سياه آز چوق آكلايه بيليورسه كده ، اثيري
بويله تبديل حال ايتكه سوق ايدن سبي آكلاعه فني
عاجزدر .

عقل بشر جنينك رحم مادرده نصل تشكل
ايدوب ، چوجغك كيفيت حصول وتولديني ، ويمور-
تهنك نه وجهله حاصل اولوب ، ايچنده پليچك نصل
پيدا اولديغني كشف ايدنه بيلش ايسه ده ، نه جنينك ،
نه يمورتهنك ، ونه ده يمورتهنك ايچنده پليچك حصولي
ايجاب ايدن سبب حقيقي بي آكلامغه مقتدر اوله بيلشدره
كره ارضك اوزرنده ايلك ظهور ايدن حيوانك

صورت حصولی هیچ برفن کشف ایدمه مش، واک
 بیوک حکما بوبابده، اتعاب ذهن ایتنک ثمره سی اولوق
 اوزره، حیرتدن، سعبارینک نتیجه سی اولوق
 اوزره، اقرار تجزیدن بشقه برشی حاصل ایدمه.
 مشلردر .

بو جناب خلاق برسر و حکمتیدر، جناب حق
 ذی حیات اولان هر برشیته برقوه تولیدیه ویرمشدر؛
 کاشانده بر جذب و دفع قوتی، بر حرارت، بر ضیا کور.
 دیکمز کی، کور مدیکمز دیگر بر قوتکده وجودینی قبول
 ایتکمه مجبورز؛ اوقوتده قوه تولیدیه در . حیوا-
 نلرده بر قوه تولیدیه بولندیغی کی، ذی حیات اولمقده
 حیوانلردن کری قالمیان اجرام سماویه دهده بر قوه
 تولیدیه واردر . ساکن بولندیغمز کره ارضک
 هر کون انواع نباتات و حیوانات تولید ایدهرک، عادتاً
 بروالده کی او نلری کندی سودیله بسلدیکی؛ کره ارض
 ایله آرقداشلری اولان سائر سیاراتک والده سی بولنان
 کونشک بو اولادینی بر شفقتلی مادر کی اطرافنه آله رق،

سودی مقامنده اولان ضیا و حرارتیه بسلیه رک،
بر حیات طوندیغنی کورپورز .

اثرده ذی حیاتلر؛ چونکه حرکته قوه جاذبهیه،
قوه دافعهیه مالک اولدیغنی کبی، ضیا و حرارت دخی
- ظاهر دکلسه ده - طبیعتنده واردر؛ چونکه بوایکی
خاصه اثرده بولنیه ایدی، اوندن متشکل اولان
اجرامدهده بولنیه جقدی؛ اثرده بوایکی خاصه مخفی
بولوب، صیقیشمه باشلايیجه، - فن کیمیانک بیان
ایتدیکی قاعده عومیهیه توفیقا - حرارت میدان
چیقار، و ضیایی ده چیقاریر .

ایشته، اثرک کائنات ایچون علایم حیاتلر اولان
و خاصه لره مالک اولدیغنی تبین ایتدکن صکره، سائر
ذی حیات شیرکبی قوه تولیدیهده مالک اوله جفنده
شبهه ایده میر . اثرده کی قوه تولیدیه هر شئییک
قوه تولیدیه سندن زیاده و جزئه نسبتله کل، فرع
نسبتله اصل مقامنده اولوب، کائناده مادی شیردن
هرنه و ارسه، جلهسی کائناتی احاطه ایدن اثر او قیا -
نوسنک قوه تولیدیهسی نمراتنددر .

اثيرك اجزای فردیه سنك طويلانوب، عالم تشكيل
ایتمی نه حرارت نه برودته میندر، مجرد جناب حقك
بوجسم خفیفه ویرمش اولدیغی قوه تولیدییه سایه -
سنددر . قوه تولیدییه هربر حیوانده ، هربر شمیمده
بر صورت مخصوصه ابله ظهور ابتدکی کبی ، ائیرده ده
اجزای فردیه ك صیقیشیمی صورتنده ظهور ایدر .

۱۶

اثيرك حال اصلیسيله حال حاضری

هربری بوقدر ملیار اجرام سماویه بی حاوی
اولان بوقدر يك (و باكه ملیون و ملیار) عالم
اثيرك اجزای فردیه سندن مرکب و متشكل اولدقلری
حالده ، اثيرك اجزای فردیه سنك خیسلی آزاله رق ،
شمیدی بوعالمك خلقتندن اول بولنش اولدیغی صو-
رتده بولمییوب ، چوقدها خفیف اوله جفی وارد
خاطر اولیور سهده ، بوقدر چوق و بوقدر بیوك

اولان طالر ، ائيرك وسعتنه نسيبه ، بحر محيطك
 ايچنده بر قاج صدف حكمنده اولديغندن ، بونلري
 تشكيل ايدن اجزاي فرديه ائيرك كثافت اصليه سي
 درجه سنه حس اولنه جق صورتده برتبدل كتيره مز .
 بناء عليه ائير ابتدای امرده ، يعنى هيچ بر عالم
 خلق اولماز دن اول ، نه حالده ايديسه بوكونده او -
 حالده در . او وقت نصل ذى حیات ايديسه ، شمدي ده
 ذى حیاتدر ، او وقت نصل قوه توليديه به مالك
 ايديسه ، بوكونده او قوه بي غائب ايتمه مشدر . بزم
 كاله ايرمش عالمزك يانی باشنده دهها اختيار طالر
 كورديكمز كي ، هنوز شمدي تولد ايتكه باشلامش
 عالمده كورپورز .

بو طالر ائير حوض كيرنده بر طاقم حبابلردر ؛
 بر طرفدن ظهور ايدرلر ، بر طرفدن غائب اولورلر ؛
 بر طاقى چيقار ، بر طاقى باتار ؛ او حبابلرك مابه لري
 صو اولديغى كي ، ينه صو اولورلر . عالمرك ده
 اصلي ائير اولديغى كي ، ينه ائير اولورلر . كوكد
 تشكلى ايتكه كي بر صورتده كورديكمز طالردنه

بعضیسنک ، کاله ایردکن صکره زواله یوز طوتوب
 اثیر حانه رجوع ایتکده اولماریده محتملدر . « کل
 شیء یرجع الی اصله ! » .

۱۷

بر عالمک صورت تشکلی - اثیرک بنابر حاله کچمسی

عالمکک اثیردن متشکل اولدیغنی ، واثیرک
 - جناب حق کندیسنه ویرمش اولدیغنی قوه
 تولیدیه سر و حکمتنه مبنی - اجزای فردیه سی
 صیقیشهرق ، عالمک ظهور ایتدیکنی بیان ایتدک ؛
 شمدی بر عالمک صورت تشکلی حقدهده ارباب
 فن و حکمتک مشهودات و ملاحظات واقعهری
 لوزرینه بیان ایتدکری افکار و مطالعاتک خلاصه -
 سنی ذکر ایدلم :

مکرراً سولیدیکنز کپی ، اثیرکبی غایت خفیف
 بر جسم طوغریدن طوغری به صلب بر جسمه تحول

ایده میوب، ابتدا حال اصلیندن دها کشیف برغازه،
صکره بالتدریج بخاره، ونهایت مابعه، و صکره
صلابه تحول اتمی ضروریدر .

ایشته، اثيرك ایچنده برطالم تگونه اراده الهیه
تعلق ایدنجه، اثيرك برطرفنده اجزای فردیهك
قوه دافعه سی آزالوب، قوه جاذبه لری چوزالمغه،
اجزای فردیه مذکوره بربرلرینی جذب ایتکه باشلا.
یهرق، اوراده کی اثير دها صیق برغازه ونهایت
بر بخاره تحول ایدر .

اثيرك ایچنده حاصل اولان بوجذب فوق العاده
اجزای فردیه بی شدتلی بر حرکت دوشورمکه،
اثيرك حرکت یومیة مطرده سندن بشقه، بوتکشف
ایدن ائیرده فوق العاده بر حرکت حاصل اولوب،
بخار حاله کچمکده اولان اثير برقصیرغه یلی کبی
سرعتله دونککه باشلار . اجزای فردیهك شدتله
بربری اوزرینه هجومیله حاصل اولان امتزاج
کیمیویدن ده حرارت واونك رفیق دائمیسی بولسان
ضیاده ظهور ایدرک، بوبخار قیرغین بر بیاضیه

علو کبی کندی محوری اوزرینه دونمکه باشلار
بلوطجغز شکلنده کوردیکمز عالمک ایچنده پک چوغی
بو حالده در .

۱۸

بخار حالده بولان عالمک تبدیل شکل ایتمی

بو وجهله ائیردن بخار حاله کچن عالم ملیونلرله
سنه لر ، دائمی صورتده محوری اوزرینه دونه رک ،
تدریجی تدریجی تکشف ایتمکده ایکن ، کرک حرکتندن
و کرک تکشفندن شکلی تغیر ایدر .

بو تغیر بر قایچ نوعدر : اولاً تکشفدن حاصل
اولان تغیر طبیعی ، که حجمک کو چلمسندن عبارتدر ؛
ثانیاً دوردن حاصل اولان تبدل ، که قطبلمک
باصلمسیاه ، محوره قارشى اولان طرفک یعنی قارننک
ایلری به طوغری چیقمسندن ، یعنی - عالمده هر شینک
پشکل طبیعی اولان - کره شکلندن قرص شکلنه

پشمی ؛ ثالثاً ینہ بوسیبہ مبنی او بخار قرصنی
تشکیل ایدن بخارک قرصک ڪنارلینہ طوغری
قاجوب ، مرکک ، یاسبتون بوش ، ویاخود دها
سیرک برغازدن عبارت قالمسپله ، قرصک برویا برقاچ
حلقه شکنه کیرمسی .

برطماه صو هواده براغلسه ، درحال مدور
شکنه کیروب ، پره دوشنبه به قدر اوشکلی محافظه
ایتمسندن ، ویاغور طمله لینگ ، یپراقلرک اوزرینه
قونان چی دانه لینگ ، انسانک بدنی اوزرینه حاصل
اولان ترک و سائر بویله اجسامک دائم مدور اولمسندن ده
آکلاشیلیر ، که کائناتده هر شیئک شکل اصلی و طبیعی
مدور اولوب ، دیگر شکلر بر قوه مجبره ابله حاصل
اولمشا دردر .

بناء علیه طالمک ده شکل اصلیلری مدور اولوب ،
قرص و یا حلقه شکنه کیرملری کندی محورلی
اوزرینه ابتدکلی دورک مقتضیاتنددر . قرص
شکنه کیرملری سببی کره ارض ابله سائر سیاره لک
قطب لینگ باصیق اولسی بختنده تفصیل ایتدک : حلقه

صورتته كچملرينك سېنى ده تجربه ايتك پك قولايدير :
 بر طبق صوبك ايچنه بر طمله زيتين ياغى آقيدلدقن
 صكره ، او طمله ياغك ايچندن بر تل كچريلوب ، سرعتله
 چورلسه ، زيتين ياغى طمله سنك در حال حلقه شكلنه
 كچوب ، تل نه قدر زياده سرعتله چوريليرسه ،
 حلقه نك او قدر آچيله جغى كوريلور . بونك ديكر
 بر تجربه سى ده چبوغك لوله سندن چيقان دومانده
 كوريلور ؛ لوله دن قالقان دومانك چوق دفعه كندى
 محورى اوزر ينه دونه رك ، وعادتا بر قرص تشكىل
 ايدهرك ، يوقارى به چيقديغى ، وسرعتله دونه رك ،
 حلقه به منقلب اولديغى چبوغله توتون ايچنلرك البته
 مشهودى اولمشدر .

تاللرك اجرام بخاريه به انقسامى

تعريف اولنان بخار كتله ستمك كندى محورى

اوزرینه دوری حلقه لری مرکزدن تبعید و توسیع
ایتمکه چالیشدیغی حالده ، بخارک کیندکجه تکشف
ایتمسی طولانمنی ایجاب ایتدیکندن ، بخار حلقه لری
بوایکی مبین قونک آره سنده قالمغه ، هیچ برینه مقاومت
ایده مدکلرنن ، اوفق اوفق پارچه لره آیرلمغه ، واو -
صورتله ، هم دورک ایجاب ایتدیبردیکی آچلمق ، هم
تکشفک انتاج ایتدیکی طولانمق امر طبعیسته اطاعت
ایتمکه مجبور اولورل .

حلقه لک بو وجهله قیرلمسندن حاصل اولان
بو ملیه ونلرله بخار پارچه لرنک هربری برطرفدن
مرکزدن وبرطرفدن ده ، اجزای فردیه سنک طولان
نمسی مناسبتله ، دیگر پارچه لردن تبعید ایدهرک ، -
یوقاریده ذکر اولنان قاعده عمومی طبعیه مقتضا
سنجه - مدور شکلنه کیروب ، سائر پارچه لک رفا
قتنده مرکزک اطرافنه دونمکه برابر ، کندی محوری
اوزرینه ده دونمکه باشلار .

ایشته ، بووجهله بر دائرة واحده ده بولنان غا
یت واسع ، قیرغین و یارلق بر بخار کتله سی - ینه

بر دائرهٔ مشترک به تابع اولق اوزره - بر قاج ملیون
کوچک کتله لره تقسیم اولتور ، که بو کوچک
دیدیکمز کتله لره هر بری ده بزم کونشک اطرافنه
دوون سیاره لره تشکیل ابتدکلی دائره دن بیوک بر
مسافه ضبط ایدوردی ؛ چونکه هر برندن بر کونشله
بر قاج و بلکه بر قاج یوز سیاره شکل ایتشد .

۲۰

اجرام بخاریه نك كونش و سیاره لره تحوی

بر عالمك تشكلی حقنده سویلدیکمز شیارك كافه .
سنی بو اجرام بخاریه دن هر بری حقنده ده تکرار
ایده بیلیرز . عالم نصل مدور اولوب ، صکره قرص
و نهایت حلقه شکلی آلمش ایسه ، بو اجرام بخاریه نك
هر بری ده ، طوپدن آریلیر آیرلماز ، مدور شکله کیردیکی
کبی ، کندی محوری اوزرینه دوغمه که باشلانجه ،
قرص ، ودها صکره حلقه لره صورتنه کیرمه که باشلا .

مشدر. بونلر بويله تبديل شكل ايتكده ايكن، اجزاي فرديه بردوزي په صيقبشوب، بخار دها صيق اولمقده، وحرارتله ضيا آرتمقده ایدی .

شو قدر وار که بونلرک حلقه لری مر کردن دفع وقوه جاذبه طرفندن تضییق اولندقده ، عالمک او واسع حلقه لری کبی، برقاج بیک پارچه په آیرلمیوب ، هر بری بر طرفندن قوپه رق ، ودیگر طرفنه طویلا. نهرق، بر کره بخاریه تشکیل ایتمشدر .

بو وجهه تشکل ایدن بخار کره لری ده، مرکزلی-نده کی بیوک کره نک اطرافنه دو نمکله برابر، کندی محورلی اوزرینه ده دو نمکله باشلادیلر . بو حرکتلری بونلردن ده الک بیوکلرینک اطرافنه حلقه لری پیدا ایتدیره-رک، بونلردن ده دردنجی درجه ده برطاقم کوچک بخار کتله لری چیقمشدر ، که اونلرده کندی محورلی اوزرینه دو نمکله برابر، منشعب بولندقلری کره لری، واونلرله برلکده کره مرکزیه نک اطرافنه دوزر ، وجهه سی برلکده ده عالمک حرکت عمومیه سننه تابع اولورلر .

بو وجهله بر عالم یعنی اثیردن متشکل اولان بر
 بلوطیغز بر قاج ملیون کوچک پارچه به تقسیم اولندقدن
 صکره ، او پارچه لک هر بری ده ، کندی باشنه
 اولاد وتورونلر مقامنده بر طاقم دها اوفق کتله ل
 ایدینه لک ، بر دائره صورتته کیرر . بناء علیه تشکل
 ایتش اولان عالم لک هر بری بر قاج ملیون اجرامدن
 دکل ، بر قاج ملیون دائره دن عبارت اولوب ، بودا .
 ثره لک هر بری ده بر قاج ، و بلکه بر قاج یوز اجرامدن
 عبارتدر .

عالمک برنجی انقسامندن چیقان بخار کتله لک
 هر برندن آیریلان حلقه ل بزم کره ارض و - بونک
 بیک درتیوز مثلی نسبتنده اولان - مشتری کی
 بر طاقم سیاره ل و اونلرک پیکلرینی یعنی آیلرینی
 تشکیل ایدوب ، مر کرده قالان کتله کیره ده
 کندی سیاره ل یچون کونش ، وقومشولر یچون ،
 نابت بر یلدرز حالنده قالمشدر .

بزم دائره‌نك تشكّل و انقسامی

—

بزم ساكن بولنديغمز كره ارضك منسوب
بولنديغی دائره ، كه مركزی اولان كوشله ۸
بيوك ، ۷۹ كوچك سياره و ۲۰ پيكن ، يعنى
جماً ۱۰۹ اجرامدن عبارتدر ، منسوب بولنديغمز
مالك جمله دوائرنددر . عالمز بخار حالنده ايكن ،
بزم دائره‌نك ماهيت اصليه‌سی اولان بخار پارچه‌سی
مالك طبش حلقه‌لنده اولوب ، او حلقه‌لر باره‌لند .
قطن صكره ، مركزه قریب حاصل اولوب ، مؤخرأ
پاره‌لنان حلقه‌لرده ایدی ؛ يعنى بزم كوش ، عالمزك
مركزنده اولوب ، سیركجه بولنان يلدیزلردندر .

دائرة‌مز منسوب بولنديغی حلقه‌نك برقاج بيك
پارچه‌یه انقسامنده ، او پارچه‌لرک بری اولوب ، يوقا .
ريده تعريف اولنديغی وجهله ، كندی محوری اوزرينه

دو نمکه باشلامش ؛ و چوق سورمه دن کندیندن بر
حلقه آیریلوب ، اصلنه تابع اولوق اوزره ، دیگر
برکره بخاریه تشکل ایتش ، که اوده سیاراتک اک
اوزاغی اولان نپتوندر . بوسیاره بو کون کونشدن
کره ارضدن اوچیوز دفعه ده اوزاق اولوب ،
کونشی همان زهره قدر بر حجمده کوردیکی حالده ،
اووقت کونش سیارات سائرنک جوریه برابر بخار
حالده اولوب ، چوق بر ضبط ایتدیکندن ، حجمی
نپتونک چیردیکی دائره یه قدر واصل اولوب ، بو -
سیاره ایله همان بیتشیک بر حالده ایدی .

بخار حالده بولنان کونشمزده بر ایکنجی حلقه
حاصل اولوب ، مرور زمانله آیریلهرق ، اورانوس
سیاره سنه وجود ویرمکده ایکن ، حالا بخار حالده
ولنان نپتونندن بر حلقه آیریلهرق ، سیاره مذکورنک
یکنی تشکیل ایتشیدی .

کذلک کونشدن بر اوچنجی حلقه آیریلهرق ،
خل تولد ایتکده ایکن ، اورانوسدن بری برینی

متعاقب آلتی حلقه آیرله رقی ، سینه رة مذ کوره نك
آلتی پیکی وجوده کلمشدر .

زخلمده عالمرك دائره لره تقسیمیه ، کونش لردن
سیاراتك و سیاراتدن پیکرك صورت نکوننی ، یعنی
یوقاریدن بری تعریف ایتکده اولدیغیز حلقه ل
تشکلی اصولی آچیقدن آچیفه کوسره جك بر حال
کورینور ، که اوده - کندیسنی طواف ایدن -
سکز پیکدن ماعدا ، کندی سطحندن بزم کرده دن آبه
قدر اولان مسافه یه قریب بر مسافه ده ایکی حلقه سی
بولنمیشدر . هیچ شبهه یوق که بو حلقه ل ، زخل بخار
حالنده ایکن ، کندیسندن آیرلمش ، وقیر یلوب
پیکره نحول ایتلرینه وقت قالمسزین ، كرك زخل
و كرك بو حلقه ل مایع ، و صکره صلب حالنه کچدیکنندن
حالا بو کون او یله حلقه حالنده طور یورلر . بز
کره ده بخار حالنده ایکن ، اطرافنده او یله بر حلقه
بولنمیشدر ؛ قوپوب کوردیکمز آبه منقلب اولمغه عجب
ایتمه مش اوله ایدی ، بزده شمعی ، افق مزده آره صر
برآی کوروب ، اونیده کاه بدر و کاه هلال حاله

کوره جکمه ، شرقدن غربه قدر ممتد اولور ، ابدی
غروب ایتز - علائم - نما شکلفده - کوزل بر حلقه
کوره جکدک !

زخلدن صکره کونشدن دها بر حلقه آریلوب ،
مشتری ابله اونک درت پیکی تشکل ابتد کدن صکره ،
کونشک حاصل اولان دیگر بر حلقه سی ، سائرلی کی
طوپلانونب ، بر سیاره تشکیل ایده جک برده ، عالمک
حلقه لری کچی بر قاج پارچه یه آریلوب ، بر چوق
کوچک سیاره لره وجود و بر مشدر ، که بونلردن
شمدی به قدر ۷۹ کوریه یلوب ، الیوکلرینک سطحی
آناطولی قطعه سنک سطحندن بیوک دکلدر .

متعاقبا دهادرت خلفه آریلوب ، مریخ ، ارض ،
زهره و عطاردی تولید ایتش لردر . بونلردن
بالکز ارضک بر پیکی اولوب ، اوده یسلدی کمز
و - یقینلغی مناسبتیه بیوک کوردیکمزدن - کونش
قدر ظن ابتدی کمز آیدر .

بوسیاره لدن بشقه « وولقان » یعنی برکان
اسمیه کونشه همان یتشیک بر کوچک سیاره دها

بولنديغى مۇظنون ايسەدە ، هنوز تماميله فرق اولنه .
مىوب ، وجودى اثبات اولنماشدر .

۲۲

غاز حالندن مابع و صلب حالنه تحول

اثير دها كئيف برغازه تحول ايتمكه باشلامغله ،
طالك هيئت مجموعەسى نكۈننه باشلانديغى وقتدن
سياره لر موزه تابع اولان ك كوچك پيكلر نكۈن ايد .
نجه به قدر اجرام سماويه نك جورى غاز حالنده قالمش
ايسەدە ، بو غاز كيند كجه دها ز يادە نكئيف ابدوب ،
صيق بر بخار حالنه كيرمش ؛ و كوچك پارچە لره تقسيم
اولند قجه ، تبرد ايدە رك ، يواش يواش مابع حالنه
كچمكه باشلامشيدى .

معلومدر ، كه مقدارى چوقى اولان صيچاق برشى
بك كچ صوۋديغى حالده ، اوندىن بر مقدار آيريليرسه ،
او آيريلان مقدار بك چابق صوۋر . مثلاً قابنامقده

اولان برقزان ایچ باغی آتشدن چیقارلقدن صکره ، اڤ
صووق قیش کوننده ییله طونمق ایچون ، برقچ ساعته
متوقف اولدیغی حالده ، او قزاندن فیریلوب ، یره
دوشن برطمه یاز کوننده ییله در حال طونار .

ایشته ، بوقاعده اجرام سماویه دهده جاری اولوب ،
ثابت و سیاره لر بر اصلدن چقمش اولدقلری حالده ،
سیاره لر بخاردن مایع حالنه کچدکن صکره ، طیش
طرفلری صلب حالنه ییله کچوب ، قبوق باغلادقلری
حالده ، ثابتلر ، یعنی کونشدر الان بخار ایله مایع حالنده
بولنیورلر ؛ و سیاره لرک حالنی کسب ایتمکله قریب
اولملری ده کورنمیور .

شمعی بختیز بزم دائره یه منحصر اولدیغندن ،
مطالعانمزی تعیم ایتمه رک ، بزم دائره نک اجرامی
ذکرینه رجوع ایدهلم :

بوقاریده بیان ابتدیکمز سیاره لر ، بخار حالنده
اوله رق ، کونشدن آیرلقدن ، و بعضیسی پیکر ،
حلقه لده حاصل ایتدکن صکره ، مرور زمانله
کیتدکجه تبرد ایتمکله باشلا به رق ، کونشدن بعدیتلر .

ينه و حجم لر ينك كوچكلكنه متناسب بر صره ايله ،
بر برينى متعاقب غاز حالته دن مایع حالته كچمكه
باشلا ديلر .

اجرام سماويه نك مابه سى بخار ايكن غایت قیزغین
بر علو صورتنده بولنش اولديغی کبی ، مایع حالته
كچمكه ده ، فوق العاده بر حرارتله قاينار براريمش
معدن صورتنی آلدی . سياره لك ايچ طرفی حالا
بوكون او صورتده ايسه ده ، او وقتدن بری بك چوق
تبرد ايدهرك ، اولكي حرارتنی محافظه ايدمه مشدر ؛
بونكله برابر بر كالردن چيقان لاولرك بغنی اريمش
شيلرك حرارتی بر بوزنده هيچ بر شيله حاصل اوله -
ميوب ، چيققدن صكره ، طونان لاولرك يكي دن اريد -
لمسی محالدر .

سياره لاله پيكلر خيلى وقت بو حالده قالوب ،
كونش كبی كنديلرندن حرارت وضيا نشر ابتد كدن
صكره ، نهايت طيش طرفلری صلب حالته كچه رك ،
يعنی قبوق باغلا بهرق ، ايچلر زنده کی حرارت فوق

العاده ايله برابر، كونشك حرارت و ضيا سنه محتاج
قالدیلر .

كونش ايسه حالا بو كون قاينار بر مايعدن عبارت
و قيرغين بر غاز ايله محاطدر . بعض علما كونشك
سياه و مظلم بر كرده دن عبارت بولنديغنى ، و ضيائي
و یرن او كره يي احاطه ايدن و حرارت و ضيا يه مالك
اولان بر بخار اولديغنى ادعا ايتملر سوده ، بونلری
بويله فرضياته مجبور ايدن كونشده كورينن بر طاقم
سياه لكه لره بر معنا و یرمك مقصديدر ؛ حالبوكه
اولكه لكه ككونشه يك يقين بولنان « وولقان »
كبي بعض اوفق سياره لكه كونشك او كنه چيقيمنه
ويا خود ديكر بويله بر سياه مني اوله ييله جكندن ،
بويله احتمالدن بعيد بر طاقم فرضياته قالقيشمده حاجت
بو قدر .

۴۳.

صلب حالنك ترقيسى — ظلمت و پرودت ابدیه

یوقاریدن بری بیان ایتکده اولدیغیمز اصولدن
آکلا شیلپور ، که منسوب بولدیغیمز دائره نك سیاراتی

ابتدای امرده غاز حالنده ایکن ، مرور زمانله مایع ،
ونهایت جهت خارجیه لری صلب حالنه یکمشدرد ؛
کونش ایسه حالاغاز حالندن مایع حالنه یکجوب ، او حالده
بولتمقده در .

بورالری معلومز اولنججه ایکی شی خاطر مرز
کلیر : اولاً ، بو سیاراتک طیش طرفلری صلب حالنه
یکدیگی کی ، بو حال مرکز طوغری نفوذ ایده رک ،
بر کون بونلرک ایج طرفلری ده طونوب ، صلب
حالنه کیرمیه جکمیدر ؛ ثانیاً ، سیاره لری مایع حالنده
بولنش ایکن ، صوؤیوب قبوق باغلا دقلری ، و کو-
نش غاز حالندن مایع حالنه یکدیگی کی ، بر کون
بونلرکده اوزرینه برقبوق باغلامسی محتمل دکلمیدر ؛
بوا یکی سؤاله رد ایله جواب ویره میر : چونکه
اجرام سماویه نك احوال ماضیه سیله حال حاضر لرینه
باقنجه ، خاطره کلن بوا یکی شینک ممکن و محتمل اولدنا
یعنی دکل ، بلکه ضروری و منتظر بولندیغنی آکلا-
رز . انجق بو حالک حصو لیچون قاج ملیون سنه
یکجه جکنی بر الله ییلیر !

سیاراتک مرکز لری ده بر کون طونوب ، حرارت

مرکزیه لری زائل اوله جغنی بزم آیک حالتند ده آکلا-
 یه بیلیرز . آیه دورینله باقدیغمرزده ، هر طرفنده ینار
 طاغسلر دلیکلری کورورز . حالبوکه آیک اوزرنده
 بر ینار طاغک پاتلایوب ، علور ولولر چیقاردیغی
 کورلمه مشدر . بوندن آکلاشیلیر ، که آیک ده بر
 وقت ایچ طرفی قاینار برمایع حالتده ایکن ، مرور
 زمانله او آتش درونی سونوب ، مرکزی بیله صلب
 حالته کچمشدر . بو حالک سیاراتنده ده وقوعی امکان
 واحتمالک خارجنده دکلر . بر سیاره نک حیاتی
 ایسه باشلیجه حرارت مرکزیه سندن عبارت بولند .
 یغندن ، حرارت مرکزیه سی زائل اولان سیاره اولمش
 حکمنده طوتیه یلموب ، بالکز کونشدن آلدیغی حرا-
 رتله ، نه نباتات نه حیواناته حیات ویره بیلیر . ایشته ،
 کره ارض ایله دیگر سیاره لک برکون بو وجهله
 اولومی مقررر . اورانوس ایله نپتونک - ذاتاً
 کونشدن آلدقلری حرارت وضیاده پک ضعیف
 اولدیغندن - شمیدین میت حالتده و نباتات و حیوا-
 ناندن محروم اولدیغنی ده بیله میر .

کونشک طیش طرفی تصلبه، قبوق باغلا به رق،
ضیا و حرارت و برمه مکّه باشلامسنگ امکانی ده امثالیه
مستدلدر . بزم کونشدن اصلا فرقی اولیان ثابتلرک
ایچنیده - خسته لنوب، چهره سی کوندن کونه
صولقده اولان بر آدم کبی - کوندن کونه ضیاسی
ضعیفلنه رق، نهایت بر کون، بر دها کورنمه مک
اوزره، سونوب نابدید اولمش یلدیزل کورنمشدر .
بو حال البته او یلدیزلرک یعنی کونشلرک طیش طرفلری
تصلب ایدوب، قبوق باغلامسندن ایلری کلیر .

کوکک بعض طرفلرنده بر دها کورنمه مش بر
ثابت یلدیز ظهور ایدوب، بروقت پارلق بر صورتده
کورند کدن صکره، یکیدن سونوب، نابدید اولدیغی ده
کورنمشدر . بو حال بر ثابتک قبوق باغلامش ایکن،
ایچنیده کی قاینار مایعک جوشه کلسیله، قبوغی پاتلاته -
رق، وارینه رک، بروقت دها مایع حالنده قالدقدن
صکره، تکرار قبوق باغلامسندن ایلری کله ییلیر .
بزم کونشده بر کون اوزرنده قبوق باغلارسه

کرهٔ ارض ایله سائر سیاراتک حرارت و ضیاعدن محروم قالوب، اولمش حالنه کجه جکری، وبر ظلمت ابدیه حاصل اولوب، عالمزک سائر دائره لرنده حیات بولندیغی حالده، بزم دائره نك بر میت صورتنه کیره جکی شبهه سزدر .

لکن جناب حق قور دیغی قانون حکمت و عدا-
لت کائناتده بویه میت حالنده فائده سز هیچ بر شیک
وجودینه مساعد اولمدیغندن، او حالده دیگر بر قوت
بواجرامک مینلرینی یکیدن مایع و غاز حالنه تبدیل
ایده رک، اصللری اولان ائیره ارجاع ایتسی محتملدر .

۲۲

پیکرک هوا و صودن محروم اولملری - سیاره لر
ایچون بویه بر مخاطره متصور می ؟

کوک بزم کرهٔ ارضک پیکری اولان آیده و کرک
مشرقی، زخل، اورانوس و نپتونک پیکرنده هوا
وصو بولندیغی تحقق ایتشددر . بوندن طولایی بر کون
سیاره لرنده ده هوا و صوقالمیه جغی، و بناء علیه نباتات

وحیواناتك حیاته امکان قلیه جغی محتمل ظن اولمش
ایسه ده، بو ظن بعید اولوب، هیچ بروقت هوا وصو-
یمزك اكسیك اولمسندن قورقما ملیز .

پیکرله هوا وصو صکره دن اكسیك اولیوب ،
اولدن بولنماشدر . چونکه سیاره لر قبوق باغلامغه
باشلادقلری وقت ، دکیر صولری ده بخار حالنده
وسائر پك چوق مواده غاز حالنده هوا ایله قاریشیق
اولوب ، هواده - سیاراتك حرارتی مناسبیله -
چوق دها خفیف ؛ و بناء علیه دها واسع اولوب ؛
هر بر سیاره بی احاطه ایدن بو غاز او سیاره نك پیکرینی ده
احاطه ، و پیکرلی احاطه ایدن غاز لرله متصل بولنوردی .
وقتا که سیاره لك قبوقلری قالدیلشوب ، برودت
حاصل اولغاه ، غاز لك چوغی تگشف ایدوب
وبخار لر صو حالنه کچوب ، یره اینك لازم کلدی
سیاره لك قوتی زیاده بولمغه ، بوتلر غازلری ، صوری
وهوایی کندیلری اوزرینه چکه رك ، پیکرینی
صودن یهم هوادن محروم براقیدیلر .

سیاره لك سنه وكونلری

—

معلومدر ، كه بزم بیلدیكمز سنه كره ارضك
 شك اطرافنه بردور اجرا ایتسندن عبارت اولوب ،
 نهك درت فصله تقسیمه ، هرفصلاك كندینه
 موص احوالی اولسی ده كره ارضك اننای
 ده آلدیغی وضعیت و بولندیغی موقع مقتضیا -
 لدر .

سیاراتك جمله سی بردن حرکت ایتیموب ، هر برینك
 یینه مخصوص بر حرکتی اولدیغندن ، وخصوصیه
 شه قریب اولانلرك ، بردور اكال ایتك ایچون ،
 ایتدكلی مسافه ، اوزاق بولنانلرك قطع ایده
 ری مسافه به نسبت ، بك قیصه بولندیغندن ، سیا
 ن هر برینك سنه سی آری اولوب ، بعضیسنك کی
 قیصه ، و بعضیسنك کی ده اوزوندر .

سنهك فصول اربعه سی سیاراتك كونشك اطرافنه

اجرا ابتدای دورن ایلری کلدیکی کبی ، کوند
و کچمه ده سیاره لک کندی محوری اوزرینه او
دورلندن ایلری کلیور . سیاره لرم دور اولدقلرند
نصفلری کونشسه قارشى بولنور ، و کونشیدن
آلیرسه ، اونه کی نصفک کونش کورمیه رک ظلمت
قالمسی ضروریدر . اکر سیاره لر کندی محوری
اوزرینه دوغمه ایدی ، برر طرفلری دائمی کوندو
اولوب ، هیچ بر حیوان و نبات باشایه میسه
درجه ده صیجاق بولنه جق ، و برر طرفلر
ده بر ظلمت و برودت ابدیه ده قالوب ، او طرفلرنده
حیات محال اوله جقدی . لکن سیاراتک کندی محوری
اوزرینه اولان حرکتلری هر طرفلرینی نوبتله کونش
ستروب ، اعتدال اوزره ایصیتفه ، و کرک شدت حرارت
کرک برودت و ظلمت دائمه دن سیاره لری قور تاروب
اوزرلنده نباتات و حیواناتک حیاتی حد امکان
بولندیرمه سبب اولیور ، که کچمه و کوندوزا
تعاقبی ده بوندن نشأت ایدیور .
سیاراتک کونشک اطرافنه اولان دورلری ،

ولديغى كېي ، كندى محورلى اوزرىنه واقع اولان
 دورلى ده براوليوب ، بعضىسى دها زياده سرعتله ،
 بعضىسى بطائله دوندكلرندن ، هرسياره نك كندينه
 مخصوص بر كوندوز و كېجه سى واردر . بزم سياره نك
 هر نه قدر كه ، كونشك اطرافنه واقع اولان دورنده
 كندىغى وضعيتدن طولايى ، كاه كېجه سى اوزون
 كوندوزى قيصة ، و كاه كېجه سى قيصة و كوندوزى
 وزون اوليور سه ده ، بو حال عمومى اوليوب ، مثلا
 شمال طرفنده كېجه قيصة و كوندوز اوزون اولديغى
 يفت ، جنوب طرفه منده بونك عكسى وقوع بولور ،
 يخط استوايه تقرب ابتد كجه ، كېجه ابله كوندوز
 ره سنده دها آفرق كورينور ؛ بو تخالف - سنه نك
 اصول اربعه يه تقسيمى ده ايجاب ايدن - وضعيت
 سياره دن ايلرى كليور سه ده ، كېجه و كوندوزك تخالفيله
 رابر ايكنسك مجموع مدتى بنه كره ارضك كندى
 محورى اوزرىنه دورى مدتندن ، يعنى دائما
 بكرمى اوچ ساعته اللى التى دقيقه دن عبارتدر .
 غالبو كه بومدت سائر سياره لر ايچون ده بكرمى درت

ساعتدن عبارت اولیوب ، بعضیسنده دها چوق
وبعضیسنده دها آذر .

غریبی شوراسی که : سیاره لر کونشدن اوزار
بولندقیجه ، سنه لری دها اوزون اولدیغی حالده
کونلری بوقاعده یه تابع اولیوب ، بالعکس دها اوزار
بولانلرک اکثریت اوزره کونلری دها قیصه اولدیغی
کوریلیور . بوسیه مبنیدر که :

کونشم الکریب اولان عطار دک سنه سی - بز
حسابمزله - اوچ آی ، کونی یکر می درت ساعتله بن
دقیقه ؛ زهره نک سنه سی یدی بچق آی ، کونی یکر می
درت ساعتله یکر می بر دقیقه ؛ مریخ نک سنه سی بر سنه
اون بچق آی ، کونی یکر می درت ساعتله اوتوز ید
دقیقه ؛ کوچک سیاره لرک سنه لری اوچدن آبل
سنه یه قدر (کونلری غیر معیندر) ؛ مشتری
سنه سی اون ایکی اسنه ، کونی طقوز ساعتله الی بن
دقیقه ؛ زحلک سنه سی یکر می طقوز بچق سنه ، کون
اون ساعتله یکر می طقوز دقیقه ؛ اورانوسک سنه
سکسان درت اسنه ، کونی نامعلوم ؛ ونپتونک کو
کذلک نامعلوم اولوب ، سنه سی یوز آلتمش بش سنه

مثلا مشتری سیارهٔ عظیمه سی اوزرنده ساکن
بولنان بر ذی روح آلتی سنه یاز و آلتی سنه قیش کچیردیکی
حالدہ ، کوندوز ایله کچمک بش ساعتدن آزا ولد یغنی
کورور ؛ و بر سنه طولدیرمق ایچون ، اون بیکدن
یاده کون کچیرمکه محتاجدر ! نپتونده ذی روح
عیوانلرو ارایسه ، اونلر تولد لوندن ۱۶۵ سنه صکره
یاشسنه واریرل ؛ بو خالدہ یاعمرلی کون و آی ایله
حساب اولنور ، و یاخود اوراده بر حیوان کندی سنه
یله اللی سنه یاشارسه ، بزم سنه ایله سکزی بیک ایکیوز
لی سنه یاشامش اولور !

دیمک اولیور که ، اسکیلرک ابتدای خلقت عالم
دایتدکلری بوسکزی بیک شوقدر سنه دن بری نپتون
بق الی دفعه کونشی دور اتمشدر ! بزه بو قدر
وق کورینن بومدت نپتون اها لیسیمچون اللی سنه دن ،
نی بر عمر دن عبارت اولمق کر کدر !

اولنه رق ، قوپروقلی یلدیز تعبیر ایتدیگمز وآره صره
 ظهور ایدوب ، برمدت کورندکدن سکره ، کوز -
 مزدن غائب اولان او غریب اجرامی هیچ پاد ایتدک .
 قوپروقلی یلدیزلک بر طاقی بر وقت معینه
 ظهور ایدوب ، کوشمزی طواف ایتدکدن سکره ،
 اوزاغه کیده رک ، عودتتری زمانی کلنجه ، تکرار
 ظهور ایدرل ؛ بر طاقی بالکن بردفعه کورینوب ،
 بردها کورنمز ؛ و بر طاقی ده بر قاچ دفعه صورت
 مقنه و وقت معینه ظهور ایدوب ، کوشی دور
 ایتدکدن سکره ، کیدوب بردها کورنمز . انجق بالکن
 بر دفعه کوردیگمز قوپروقلی یلدیزلک ایکی اوچ ویباش
 اون بیک سنه ده بر دور مقن ایتدکلرینی بیله مدیگمز
 کبی ، بویلدیزلک بشقه دفعه لر بشقه بر شکل وصو -
 رتده ظهور ایتدکلرینی ده بیله میر ؛ كذلك بر قاچ
 دفعه وقت معینه ظهور ایتدکدن سکره ، غائب
 اولانلرک ده بو حال بویلدیزلک تبدیل شکل و صورت
 ایتدکلرینه حل اولنه یلیر .

بونلرک اصل و حقیقتلری هنوز تمامیه آکلا -
 شیه میهرق ، هیأت و نجوم علماسنک هریری بر فکرده

بولندىغىنىدىن ، حق-لىرىنىدە ھەرنە سويلەنسە ، بىر ظن
 واحتمالدىن عبارت قالير . اصل بىلىنسى لازم كلن
 شى بولنرك ، بزم دائرەبە منسوب اولوب ، سيارەلر
 كېي كۈنشك جۈملىدىن مى چىقىش ، يوقسە دېكر بىر
 دائرەبە وياخود على العموم عالمە منسوب اولوب ،
 سىياح كېي دائرەدىن دائرەبە كىزىمكەدىمى بولمىش
 اولمىرىدر . اقرب احتمال اولان طريق بودركە كرك
 بتون عالمىزى و كرك دائرەمىزى تشكىل ايدىن بخار
 كىلەلەرى حلقەلەرە منقسم اولوب ، حلقەلەردە پارە -
 لىندىقلىرى وقت ، برطاقم پارچەلر دائرەلرگە اورتەسىندە
 اثيرك ايچىندە قالوب ، طولاشمىقىدە ايكن ، بىر كۈنشە
 تقرب ايدىنچە ، اونك اطرافتە بىر وياىر قاج دور اجرا
 ايتىدىكن صكرە ، اوزاغە قاچىغە ، او كۈنشك دائرە -
 سىدىن آيرىلىر ؛ و دېكر بىر كۈنشە راست كلنجە ، بىر
 وقتدە او كا تابع اولورلر .

ھەرحالەدە قۇيروقلى يىلدىزلرگە كىندىلەرى يەنى
 باشلەرى مايع وياصلب حالندە اولىوب ، صىقىچە
 بىر بخاردىن عبارت اولدىغى كېي ، قۇيروقلىرىدە
 غايت خفيف برغازدىن عبارتندىر . حتى بوغازك آره

لغندن كوكده كي يلديزلرده كورينور . الك غربي
شوراسي كه بو قوئروغك دائما كرده قالسي لازم
كليركن ، اويله قالموب ، دائما يلديزك باشي كونشك
بولنديغي طرفده ، وقوئروغي او بر طرفده كورينور ؛
يعني كونشه طوغري كيدركن ، قوئروغي آرقه -
سند قالموب ، عودت ايدركن ، قوئروغي او كندن
كيدر . بوسيله ميني بو قوئروغك مجرد كونش ضيا -
سك يلديزك ايچندن كچهرك ، اظرافنده بولنان غازه
عكس ايتمندن حاصل اولور بر كور ينش اولسي ده
مظنوندر .

نوتون كونشك بر كون صوؤ بوب ، طونه جفني
آكلابه رق ، قوئروقلي يلديزلري او حالده كونشك
اوزرينه درشوب ، يكي دن پارلامق وظيفه سيله
موظف عد ايتك ايسمش ايسه ده ، كونشك بر دن بره
ولزومندن زياده پارلمسندن كره ارض ايله سائر
سياراتك يانه جفني و نباتات و حيواناتك حياتي ممكن
اوله ميه جفني احتمالي كنديسي - كونشك طونمندن
حاصل اولان - خوف وتلاشندن زياده بر خوف
وتلاشه دوشور ميشيدي .

بوقو پروقلى يلديزلر كوشك اطرافنه ايتدكلرى
 دور، سياره لار دورى كې، بر طريق معينه ده
 اوليوب، سياره لار طريق مرورلى اېچىندىن ده
 كچىكلرنىن، بر كون بريىنىك بر سياره يه چارمىسندىن ده
 قورقيلور. بويلا بر وقعه ظهورى تقدير نده،
 قو پروقلى يلديزك غازى سياره نك هوا سياله و دكيز -
 لرىنىك صوييلا قار يشهرق، طبيعى پك صىجاق ده
 بولنه جغىندىن، صويى بخاره سويل ايتدكن صكره،
 بلكه سياره نك صلب حالته اولان قشرىنى اريتەرك،
 مابع حالته اعاده ايده جىكى كې، حال و طريقنى تبديل
 ايدوب، حجمىنى ده ييوش اوله جغىندىن، اوسياره نك
 كرك كندى محورى اوزرىنه و كرك كوشك اطرافنه
 اولان حركىتى دكيشه جىكندى، و بو سياره نك بويلا
 بر تبديلى ديكر سياره لره و على انعموم دائره يه ده تاثير
 ايدوب، خصوصيلا بونك قو پروقلى يلديزه چارمىسندىن،
 حاصل اوله جق تزلزل عظيمك بتون دائره يه ضررى
 طوقونه جغىندى شېه يوقدر.

كوكده بردن بره ظهور ايدوب، بروقت پار -
 لدقندىن صكره، سونن بعض يلديزلر قو پروقلى يلديزه

چارمغله طوتشمش سياراتدن (يعنى اوبر كونشلك سياراتدن) عبارت اولملى ده مضموندر .

قويروقلي بلديزلرك بركون غازدن مابع ، وما - مدن صلب حالنه كچهرك ، كونشلك اطرافنه صورت مفتحه ده دورايمك اوزره ، سيارات حكمنه كيرملى ملحوظ اولديغي كبي ، بعض سياراتك صلبدن مابع ، وما مدن بخار حالنه كچهرك ، قويروقلي بلديز صفتيله دائره دن دائره يه كزملرى ده احتمالك خارجنده دكلدر .

۲۷

احجار سمائيه

كره ارضك اوزرينه تواريخ مختلفه ده يوقايدن طاشلر دو شمش اولديغي معلومدر ؛ بروقت ارباب عيشت بو طاشلك كره قرك بركانلرندن بوسكورتيله - زك ، كره ارضه قدر واصل اولديغنه ذاهب اولمشلر - ده ، كره قرده ينار بركانلر بولنديغي تحقيق ايتدكن

ماعدا، اولسه بيله كنديلرنده - طاشلرى بورايه قدر
 يوسكورتته جك قدر - برقوت بولنديغنه اينانيله ماز .
 بوكون علماي هيئت بو طاشلرك عادتتا كوچوجك
 سياره لر اولديغنه ، وبوقدر بيك سنه دن برى كندى
 محورلى اوزرينه و كوشك اطرافنه دورلر ينى اجرا
 ايتكده اولدقلرى حالده ، نصلسه بردفعه كره ارضك
 قوه جاذبه سى نفوذى دائره سنه كيرمكله ، جذب
 اولنه رق ، دوشدكلرينه ذاهيدرلر . ديكر برذهابه
 كوره ، قويروقلى يلديزلرك قويروقلى - برى برندن
 بردرجه يه قدر اوزاق - اوفق طاشلردن عبارت
 فرض اولنوب ، سياره مزه آره صره دوشن طاشلردن
 اولنردن عد اولنه رق ، قويروقلى يلديزلردن
 - نصلسه - آير يلوب ، قالمش اولدقلرى قبول اولنور .
 هر حالده ، بو طاشلر يالكز بزم سياره نك اوزرينه
 دوشميوب ، سائر سياره لرك اوزرينده بو حالك وقوعى
 شبيهه سزا اولديغندن ، كرك بزم دائره بى تركيب ايدن
 اجرامك و كرك دائره لرك آره لرى ، والخاصل طالك
 بوش كورد يكمز طرفلرى بويله اوفق مواد ايله مملو

اولوب ، اونلرده ، كوچكلار بيله برابر ، كنديلرنجه مقنن و منتظم بردور و حر كته بولورلر ؛ و بالكر كنديلرندن مليونلرجه دفعه لر بيوك اجرامه قريپ دوشد بجه ، استقلاللر يني غائب ايدوب ، دوشدكلري سياره ده عاداتا بررطاش حكمنه كچرل !

۲۸

ديكر دائره لر - سياراتك صلب حالته كچدكن
صكره كي تبدلاتي

بزم منسوب بولنديغمز دائره نك صورت تشكلي بيان ايتدك ؛ ديكر دائره لك سياراتني كوره مديكمز - دن ، عالمزده كورديكمز بوقدر مليون كونشلردن (يعني ثابترلدن) هر برينك نه قدر سياره سي ، و هر - بر سياره لر ينك قاچ يكي اولديغني وساثر حاللريني بيله ميورسه كده ، كائناتده هر شي بر اطراد وانتظامده بولنديغندن ، او بردائره لكده بزم دائره نك تشكلي صو - رتيله تشكل ايتش اوله جققلرنده ، و اونلرده ده آره صره

بر طاقم قویر و قلی یلدیزل ظهور ایتدیکنده شبهه یو قدر .
 بناء علیه ، عالمزك سائر دائره لرینی ده بزم دائره یه
 و دیگر عالمیری ده بزم عالمه قیاس ایدهرک ، احوال لرینی
 آ کلایه ییلیرز .

سیاراتك ، قشر باغلا دقن صکره ، مظهر اولدقلری
 تبدلات ایسه کره ارضك بوقیلدن اولان تبدلاتنه
 قیاسله آکلاشیله جفندن ، و بو تبدلات و تشکلات ارضیه
 « یر » عنوانیه تحریری در دست اولان رساله ده بحث
 اولنه جفندن ، كوك حقنده بو قدرله اکتفا اولنور .

بور رساله ده هیئت و نجوم قواعد و اصطلاحاتندن
 و حساب و رقندن ممکن مرتبه ده اجتناب ایتکلکمز
 محضاهر کسك ، انعاب ذهن ایتکسزین ، و صیقلقسزین ،
 مطالعه ایدوب ، کولک حقیقت احوالی حقنده مجمل
 برفکر و معلومات حاصل ایده پیلسی مطالعه سنه
 مبنیدر .